

Siirtolaisuus – Migration 1/2002

29. vuosikerta / 29th year
ISSN 0355-3779

Julkaisija / Publisher

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
The Institute of Migration
Linnankatu 61, 20100 Turku, Finland
Puh. / tel. (0)2-2840 440
Fax (0)2-2333 460
Sähköposti / E-mail: taisai@utu.fi
Internet: www.migrationinstitute.fi

Pohjanmaan aluekeskus
Österbottens regioncenter
Regional Centre of Ostrobothnia
Keikulinkuja 1, 61100 Peräseinäjoki, Finland
Puh. / Tel. (0)6-4181 275
Fax (0)6-4181 279

Päätoimittaja / Editor-in-Chief

Olavi Koivukangas

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

Taimi Sainio

Toimittajat / Editors

Elli Heikkilä, Maija-Liisa Kalhama

Toimituskunta / Editorial Board

Siirtolaisuusinstituutin hallitus
Administrative Board of the Institute of Migration

Taitto / Lay out

Anne Virtanen

Tilaushinta / Subscriptions

(4 numeroa / nummer / issues)

Suomi ja Pohjoismaat: 10 euroa/vuosi

Osuuspankki 571113-411 441

Finland och Skandinavien: 10 euro/år

& other countries \$18.00 a year

via Eurogiro eller/or SWIFT till/to

OKOBANK 571113-411 441 Helsinki, Finland

SWIFT OKOYFIHH, Telex 124714 okohe fi

Vammalan Kirjapaino Oy, 2002

Sisältö • Contents

Olavi Koivukangas

**Inkeriläisten paluumuutto käynnistää
keskustelua Suomen maahanmuutto-
politiikasta/
Ingrian return migration and the
Finnish debate over immigration policy**

Sanna Iskanius

**Russian-speaking immigrant
students in Finland: Searching for
the meaning of languages and cultures**

Anna Mikkonen

**Yksin saapuneet pakolaislapset –
”Paljon puuttuu, kun isä puuttuu,
mutta ihan kaikki puuttuu,
kun äiti puuttuu”**

Mika Rantanen

**Plump Director of Souls –
or just Bolstering up the Class Society?**

Lotta Weckström

**Baltic Sea Area Studies:
Northern Dimension of Europe
– poikkiteollinen tutkimusprojekti**

Kirjat

Tutkimuspäällikön palsta

Tiedotuksia

Kansi: Inkeriläisten ja muiden venäjänkielisten maahanmuuttajien asiat ovat vilkkaan yhteiskuntakeskustelun aiheena Suomessa. – *Valokuva:* Taimi Sainio, *karttakuva:* Helsingin Sanomat.

Cover: The question of Ingrians and other Russian-speaking immigrants have caused a lively discussion in Finland. – *Photo:* Taimi Sainio, *map:* Helsingin Sanomat.

Inkeriläisten paluumuutto käynnistää keskustelua Suomen maahanmuuttopolitiikasta

Suomalaisia uudisasukkaita Karjalasta ja Etelä-Savosta alkoi muuttaa Inkerinmaalle Venäjälle, kun tämä alue oli liitetty Ruotsiin Stolbovan rauhassa 1617. Heidän jälkeläisensä ovat kokeneet kovia kohtaloita erityisesti väestönsiirroissa ja etnisissä vainoissa Neuvostoliiton aikana. Inkeriläisten Suomeen muutto alkoi v. 1990, kun presidentti Mauno Koivisto oli rinnastanut heidät paluumuuttajiin. Inkeriläisiä ja heidän perheidensä jäseniä on tullut Suomeen jo 25 000 ja lähes 20 000 odottaa muuttolupaa Venäjällä ja Virossa.

Suomessa paluumuuttajaksi lasketaan henkilö, joka on itse suomalainen tai jonka toinen vanhempi tai molemmat isovanhemmat ovat suomalaisia. Kuitenkin yhä harvemmalla Suomeen tulevalle inkeriläisellä on suomalainen identiteetti ja suomen kielen taito. Niinpä julkisuudessa on esitetty vaatimus, että jatkossa inkeriläisiä ja heidän perheenjäseniään tulisi kohdella samoin kuin muita Suomeen pyrkiviä siirtolaisia.

Ratkaisu ei ole yksinkertainen. Kokonaisuutena on kysymys entisen Neuvostoliiton alueella asuvista suomalaissyntyisistä ihmisistä, joista inkeriläiset muodostavat suurimman joukon. Muita ryhmiä ovat mm. Pohjois-Amerikasta ja Suomesta ennen sotia Neuvosto-Karjalaa rakentamaan menneet sosialistit ja heidän jälkeläisensä. Kysymys on ulkosuomalaisten Suomeen kohdistuvasta kotipaikkaoikeudesta. Ja Suomi kykenee kyllä ottamaan vastaan paluumuuttajat entisen Neuvostoliiton alueelta.

Neuvostoliiton romahtamista seurannut suomalaissyntyisten paluumuutto tapahtui aluksi virkamiesjohtoisesti. Tulijoiden määrien ja ongelmien kasvettua eduskunta – erityisesti ulkoasiainvaliokunta – on kiinnittänyt huomiota hallituksen inkeriläispolitiikkaan pitäen sitä epäonnistuneena, kun yli puolet Suomeen muuttavista jää ilman kielitaitoa. Vuodesta 2001 lähtien tulijoilta on vaadittu auttavaa suomen kielen taitoa, mutta käytännössä tämä ei ole toteutunut.

Hyvää asiassa on eduskunnan aktivoitumisen lisäksi ollut kansalaiskeskustelun käynnistyminen tiedotusvälineissä. Tärkeätä on myös tutkijoiden osallistuminen keskusteluun. Tutkijat Annika Forsander ja Eve Kyntäjä korostavat (HS 20.2.02), että kiistanalaisen etnisten perusteiden tilalle tarvitaan avointa maahanmuuttopolitiikkaa. Tällöin perusteena olisi henkilön osaamisen arvo suomalaisilla työmarkkinoilla – eikä esivanhempien suomalaisuus.

Siirtolaisuusinstituutin tutkija Marjut Anttonen kuvaa Ruijan suomalaislähtöisen väestönsiirron, kveenien, identiteettiä käsittelevässä väitöskirjassaan (1999), miten kulttuuri-identiteetti- ja etnisyyssäsitteitä käytetään vähemmistöpolitiikan välineinä tämän päivän Norjassa. Vastaavia identiteettikamppailuja on käynnissä eri puolilla maailmaa ja ne tulevat yhä lisääntymään, kun yhteisen alkuperän ja historian käsitteitä käytetään politiikan perusteina.

Hallitus joutuu nyt harkitsemaan uudelleen maan paluumuuttopolitiikkaa. Lähtökohtana tulee olla periaate, että suomalaisella on aina oikeus palata kotimaahansa. Viime kädessä kysymys on siitä, kuinka asiat määritellään eli kuka on suomalainen. Ensi syksynä eduskunnan käsittelyyn tulevaan uuteen ulkomaa-laislakiin tulee kielitasovaatimus inkeriläisille. Tällöin tulisi myös eduskunnan piirissä ottaa pohdittavaksi kysymys, miten häilyvä käsite etninen identiteetti on, ja soveltuuko se lainsäädännön perustaksi työn alla olevassa ulkomaa-laislaissa.

On tärkeätä, että maahanmuutto nähdään osana työvoimapolitiikkaa, kuten myös työministeri Tarja Filatov on korostanut. Inkerinsuomalaiset, ja erityisesti heidän lapsensa, ovat Suomelle voimavara. Suomen väestö harmaantuu nopeasti, ja seuraavan 10 vuoden kuluessa lähes miljoona suomalaista siirtyy eläkkeelle. Globaali kilpailu osaavasta työvoimasta on ollut jo pitkään käynnissä, mutta Suomessa ei ole vielä valtioval-

lan toimesta hahmotettu aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa. Tosin asiantuntijatyöryhmä pohtii asiaa, ja tuloksia pitäisi näkyä keväällä 2003. Mutta lisäksi tarvitaan laajempaa yhteiskunnallista keskustelua asiasta. Vain tätä kautta voidaan saada välttämätön kansanlaaja tuki hyvin harkitulle maahanmuuttopolitiikalle.

Suomen vain 10 vuotta vanhalle maahanmuuttopolitiikalle on ollut tyypillistä se, että vasta asioiden

ajautuminen ongelmiin pakottaa valtiovallan puuttumaan tilanteeseen. Suomi tarvitsee kokonaisvaltaista ja pitkän tähtäyksen väestöpolitiikkaa, jossa maahanmuutto ja maastamuutto ovat yksi osa. Tässä työssä valtiovallan kannattaisi kuunnella myös tutkijoita ja tiedemaailman edustajia.

Olavi Koivukangas

Ingrian return migration and the Finnish debate over immigration policy

Finnish settlers from Karelia and Eastern Savo began to move to the Russian area of Ingria, around St. Petersburg, after the Peace Treaty of Stolbova in 1617, when this region became Swedish territory. The fate of the descendants of these settlers has often been harsh, particularly in the population transfers and ethnic persecutions which took place under the Soviet regime. Ingrian immigration to Finland began in 1990, when President Mauno Koivisto declared that Ingrians could have the status of 'return migrants'. Since then, some 25 000 Ingrians and their family members have already moved to Finland, and another 20 000 in Russia and Estonia are waiting for their immigration permit.

Return migrants are defined in Finland as persons who either are themselves Finnish, or who have at least one Finnish parent or two Finnish grandparents. In the case of Ingrians returning to Finland, however, fewer and fewer individuals possess a Finnish identity or speak Finnish. It has therefore been suggested in the public debate that in the future Ingrians and their family members should be treated in the same way as other potential immigrants to Finland.

There is no simple solution. Generally speaking, what is involved are people of Finnish origin living in the territory of the former Soviet Union; among this population, Ingrians account for the largest group. Other groups include for instance persons with socialist or communist convictions who came to Soviet

Karelia during the 1920s and 1930s from Finland and North America to "build communism", along with their descendants. The key question, in other words, is that of 'Finns living outside Finland' and their entitlement to repatriation. And Finland is able to receive return migrants from the former Soviet Union.

The wave of return migration to Finland which began after the collapse of the Soviet Union was at first a top-down process, based on decisions made by the authorities. Since then the volume of this return migration has grown, as have the various problems – social, economic and political – associated with it. This has led to attention from the Finnish Parliament and in particular its Committee for Foreign Affairs, which – in view of the fact that more than half of Ingrian return migrants fail to acquire Finnish language skills – has considered the government policy regarding Ingrian return migration to be a failure. Since 2001, Ingrian return migrants have been required to have adequate language skills in Finnish; in practice, however, this requirement has not been fulfilled.

What is good is that, in addition to the increased awareness of the situation in Parliament, a public debate has also begun in the media. Academic scholars have an important contribution to make to this debate. A point emphasised by the researchers Annika Forsander and Eve Kyntäjä, in an article published in the main national daily *Helsingin Sanomat* on 20 February 2002, was that instead of debatable ethnic

grounds for immigration what is needed is an open immigration policy. Under such a policy, clearly defined and explicit, the grounds for immigration would be the value of the immigrant's skills for the Finnish labour market, rather than the ethnic identity of one's grandparents.

Marjut Anttonen, a researcher at the Institute of Migration, in her PhD thesis (1999) deals with the identity of the Kvens, a population group in northern Norway of Finnish ethnic origin; she discusses the way in which issues of cultural identity and ethnicity are used as instruments of minority policy in present-day Norway. Similar identity struggles are taking place in various parts of the world; where concepts of shared origin and history are used as political tools, they can be expected to increase.

The Finnish government now needs to reconsider the nation's immigration policy. The basic assumption has to be that a Finn always has the right to return to his or her native country; the question that needs to be answered is, how is this defined – in other words, who is a Finn. The new Aliens Act, to be debated in Parliament in the autumn of 2002, will presumably include a Finnish language requirement for Ingrian immigrants. At the same time, Parliament should consider whether the whole concept of ethnic identity

– considering its imprecise nature – offers a suitable legislative foundation for the new Act.

It is important – as also emphasised by Tarja Filatov, the Minister for Labour – to see immigration as part of labour policy. Ingrian Finns, and especially their children, form a source of future strength. The Finnish population is ageing rapidly; during the next ten years, almost one million Finns will reach retirement age. Global competition for skilled work force reserves has already long been under way, but Finland has no official national policy guiding immigration. There is currently an expert working group considering the matter; the results should be available in the spring of 2003. But what is also needed is a broad, general public debate. Only by this means can the essential public support be generated for a well-considered immigration policy.

Finland has in fact had an immigration policy as such only for the last ten years; typically, it is only when problems arise that the government is forced to intervene. What Finland needs is a general, comprehensive and long-term population policy, in which immigration and emigration form one element. In developing such a policy, the government would benefit from listening to researchers and other representatives of academic life.

Olavi Koivukangas

Siirtolaisuusinstituutti on muuttanut. Uusi osoitteemme on

**Linnankatu 61, 3. krs
20100 Turku
puh. 02-2840 440
fax 02-2333 460**

The new address of the Institute of Migration is

**Linnankatu 61, 3rd floor
20100 Turku, Finland
Phone +358-2-2840 440
fax +358-2-2333 460**

Russian-speaking immigrant students in Finland: Searching for the meaning of languages and cultures

Sanna Iskanius

Abstract

This article focuses on the language identity of young Russian-speaking immigrants in Finland. The concept 'Russian-speaking' is used to refer both to the descendants of Ingrian Finnish returnees as well as to other young immigrants from the former Soviet Union whose mother tongue is Russian. The phenomenon of language identity is considered with reference to identification with the Russian and Finnish languages and the speakers of these particular languages. It is assumed that attitudes towards the languages and their speakers, language use, and language of communication as well as perceived language proficiency are connected to one's language identity. These issues, as well as ethnic self-identification

and ethnic identity, will be explored.

The methods for gathering data were survey and interviews. The survey data for the study were collected during spring 2000. These data were complemented with interviews in the spring 2001. The subjects of the study consisted of 256 Russian-speaking immigrant students studying at the upper secondary level or in vocational education in 13 cities in Finland.

The preliminary findings of the study indicate that the language identity of the Russian-speaking immigrant students is mainly Russian and that the Russian language identity is more stable and more distinct in its character than the Finnish one. The attitudes towards the two languages, language use and contacts with the speakers of the languages seem to be connected with language identity. Ethnic identity, in turn, appears to be closely related to language identity. Positive Russian language identity supports Russian ethnic identity and, in contrast, positive Finnish language identity supports Finnish ethnic identity. It also appears that a positive bilingual and biethnic identity is possible.

Introduction

Finland is considered a fairly monocultural country with a small number of foreigners. Proportionally, the number of immigrants is the smallest in Europe, even though it has grown rapidly since 1990's. At the moment, there are some 97 600 foreigners living in Finland, constituting about 1,8% of the population (October, 2001). The largest group of immigrants have come from the former Soviet Union. These groups constitute, according to some estimates (see eg. Kytäjä 1997), about one-third of the total foreign population. The large number of immigrants from the former Soviet Union follows partly due from the fact that Ingrian Finns, i.e. citizens of the former Soviet Union who are of Finnish origin, were officially granted a right to immigrate to Finland in 1990¹.

The older generation of those Ingrian Finns who immigrated to Finland can speak some Finnish and they usually identify themselves as Ingrians or Finns. The younger generation, however, is mainly Russian-speaking, and frequently identify themselves as Russian or Estonian, depending

FM Sanna Iskanius is a postgraduate student and researcher at the Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä. This article is based on her doctoral dissertation on language and ethnic identity of Russian-speaking immigrants.

on their cultural growth milieu (Kyntäjä 1999, Jasinskaja-Lahti 2000). As pointed out by Kyntäjä (2001), it would be more correct to speak about Russian or Estonian children and adolescents than Ingrian Finns, because of their monolingualism in Russian language and their Russian (or Estonian) identity. Finnish authorities, however, expected that the remigrants from the former Soviet Union were Finns and spoke Finnish. Unavoidably, this misapprehension caused problems in many areas, for example in minority education, language teaching and in social and psychological adaptation in general. At the moment, there is an extensive debate going on about making the remigration policy more stringent. According to some statements of the ministers, the special status of Ingrian Finns in the Aliens Act should be abolished. There is already an outline for a demand for a certain level of Finnish proficiency in the new Aliens Act. Especially the language proficiency of the younger generation has given rise to a lively debate, because with poor skills in Finnish it is difficult to integrate into the Finnish society. Language training courses are important for them to succeed in finding a place to study and getting through with studies, and later on, to integrate into working life.

The question of identity and integration of the younger generation of immigrants from the former Soviet Union raises special concerns because of their education and future in Finland. There is a continuing increase in the remigration and migration of speakers of Russian (see e.g. Kyntäjä & Kulu

1998) and, at the same time, the attitudes of Finnish people towards immigrants from Russia and other countries of the former Soviet Union are becoming increasingly negative (Jaakkola 1999). Younger Finns, in particular, have negative attitudes towards Russians, which presumably makes both relations and negotiations of identity and cultural space between Finnish and Russian adolescents more complicated, especially in schools (see e.g. Keskiälo 2001).

So far, there have been fairly few studies on identity issues concerning Russian-speaking youngsters in Finland. For example, Jasinskaja-Lahti (2000) has examined ethnic identity, psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking adolescents in Helsinki. Laihiala-Kankainen (1999) has carried out research into the problems of Russian pupils in Finnish schools, and Keskiälo (2001) into boundary making between Finnish and Russian pupils. Kyntäjä (1997) has explored the patterns of ethnic identity and acculturation among the Ingrian Finns.

Further research needs to be carried out to better understand the process of identity formation among young immigrants. In my opinion, the relationship between language and ethnicity is worth exploring more closely, especially among young immigrants who have left their country in their childhood or early youth. With respect to the younger generation of Russian-speaking immigrants the juxtaposition between being Russian or (Ingrian) Finn is in many ways complicated. Officially, they are regarded as Ingrians if they

have immigrated to Finland with a returnee status, they are usually considered Russians but by the Finnish majority. This contradiction adds to the immigrants own uncertainty about their identity. An important question is to what extent do the young descendants of the returnees identify themselves as Finns and Finnish-speaking, and if they do, is it because of their earlier experiences and old cultural roots or because of their present experiences and aspirations to integrate into the Finnish society? Russian-speaking immigrants are thus searching for the meaning of the Russian and Finnish languages and cultures as basic tools for their integration and identity formation in the new host country. They are faced with the problem of having to find a balance between their mother tongue and cultural heritage and Finnish language and culture.

The present article draws upon some of the findings of a larger study on language and ethnic identity of young Russian-speaking immigrants in Finland (see also Iskanius 1999, 2001, 2002). The study is part of my doctoral thesis in applied linguistics and part of the Finnish-Russian research programme "Language and Education in Intercultural Context", funded in 1996–2000 by the Academy of Finland and coordinated by the Centre for Applied Language Studies at the University of Jyväskylä (Laihiala-Kankainen 1997).

Concept of identity

Language identity is explored in this study by examining Russian-speaking students' identification

with the Russian and Finnish languages and the speakers of these languages. Further, attitudes to the languages and their speakers, language use and language choice in different situations as well as perceived language proficiency will be explored. It is assumed that these factors are connected to a person's language identity. Also, the ethnic self-identification and ethnic identity of the subjects are looked at.

The terms 'linguistic self-identification' and 'ethnic self-identification' are used to refer to that particular language or ethnic group of which the respondents defined themselves as members when they were asked about it.

Identity is seen in this study as a matter for negotiating, a relation between an individual and other people. An individual's own subjective identification with a particular group is the dominant criterion, but also other peoples' categorisations are part of a person's identity, at least to some extent. (see e.g. May 2001). Thus, an individual does not have only one stable and unchangeable identity. Rather, the identities are dynamic, multiple and changing in relation to social settings, interaction, and speech contexts. (see e. g. Hall 1999, Bauman 1999). An individual has a sense of belonging to his or her own group, i.e. to "us", which is separated from "them". With this juxtaposition, an individual not only distinguishes between the groups but also forms an idea about the features that unite "us". A person's social identity and his or her individual identity are not, however, mutually exclusive but they interact with and complement

each other. "Them" are also significant in the formation of a person's identity, because one's idea about oneself and about "us" is formed in relation to outsiders while interacting with them.

Language is one of the major factors used to categorise others, and it plays a significant role in the development of social identity in general and ethnic identity in particular (May 2001, Gudykunst & Schmidt 1987, Liebkind 1999). However, even though a language may be identified as a significant cultural marker of a particular ethnic group, there is no inevitable correspondence between language and ethnicity (May 2001). The present study aims to examine whether the Russian language can be considered as a salient marker of ethnic identity among Russian-speaking students.

Methodological considerations of the study

The methods for gathering data were survey and interviews. The survey data for the study were collected during spring 2000, with the help of a questionnaire to Russian-speaking students (n = 256). This data was complemented by interviewing 21 students in spring 2001. The respondents were given the choice of answering the questionnaire either in Finnish or in Russian, Russian being the preferred alternative (74%). The questionnaire was designed for this particular study and it contained a total of 260 items that covered topics such as attitudes to the Russian and Finnish language, language use and frequency of use in

different situations, the perceived need of Russian and Finnish language, ethnic relations, attitudes to Russian and Finnish people, and self-assessed proficiency of Russian and Finnish.

In this article, I will concentrate on the language identity of the Russian-speaking immigrant students by presenting some findings, based on the survey data. The questions discussed here are:

1. What are the ethnic and linguistic self-identifications of Russian-speaking students, i.e., to which ethnic and language group do they feel they belong?
2. What is the structure of language identity and ethnic identity of Russian-speaking students?
3. What is the relationship between language identity, language attitudes, language of communication and ethnic identity?
4. What are the relationships between gender, age, country of origin, language spoken at home and with friends, length of residence, type of education and frequency of contacts with the language identity of Russian-speaking students?

Informants

A total of 256 Russian-speaking immigrant students were studied. The sample consisted of 115 female and 141 male students who were aged between 16 and 30, the mode being 18 years. The respondents had arrived in Finland between 1989 and 2000 and resided in 13 cities in Southern, Eastern and Central Finland and were studying in 35 upper secondary or vo-

cational schools. At the time the data were collected, they had been residing in Finland, on average, for 4 years and seven months (from four months to 11 years and five months; mode 2 years 10 months). The majority of the respondents (72%) had immigrated to Finland from Russia, 17% from Estonia and 11% from other parts of the former Soviet Union. As mentioned in the introduction, many Russian-speaking immigrants are of Finnish origin. 33% of the respondents in this study had Finnish roots, as either their father or mother was a Finn (or an Ingrian Finn). It can be assumed that an even larger part of the respondents would have had Finnish roots if their grandparents' nationality had been asked.

Ethnic and linguistic self-identification

Ethnic self-identification among the respondents was assessed by asking them to express the ethnic group they felt they belonged to. The ethnic self-identification of 67% of the respondents was Russian, while 8% identified themselves as Finns and 18% as both Russian and Finnish. Only one respondent declared an Ingrian identification. Four percent of the students identified themselves as belonging to other nationalities in the former Soviet Union while some four percent of the respondents did not identify themselves ethnically at all.

Linguistic self-identification among the immigrant students was mainly Russian: 90% of the respondents ($n = 229$) reported Russian as their mother tongue, two

reported Estonian, and 14 respondents reported bilingualism in Russian and Finnish, 11 in Russian and some other language than Finnish. The analysis of the linguistic background of the subjects indicated that there was some inconsistency between the parents' and the subjects' declared mother tongue. This may result from different interpretations of the concepts 'mother tongue' and 'bilingualism' (see eg. Wei 2000).

Language identity

Russian-speaking students' language identity as opposed to their linguistic self-identification was assessed by using statements dealing with Russian and Finnish language identity. The response options were represented on a 5-point Likert-type scale. Factor analysis was used to form summated variables for Russian language identity and for Finnish language identity, respectively. The range for the variables was from 1 to 5. Scores between 1–2.49 were interpreted to reflect a low degree of identity, scores between 2.5 and 3.49 neutral degree and scores between 3.5 to 5 high degree of identity.

On the basis of the factor analysis, the Russian language identity seemed to be best described by a one-factor model, explaining 44.5% of total variance. The final factor, named as 'Russian language identity' (Cronbach's $\alpha = .87$) consisted of nine items, and it characterizes both the importance of Russian language to oneself and the perception of one's language proficiency (For example, Russian is the language closest to

me, I like to speak Russian, It's easy for me to speak Russian, I feel confident when speaking Russian).

Items connected with Finnish language identity formed two factors, one characterizing the importance of Finnish language to oneself (five items) and the other characterizing one's own perception of one's Finnish language proficiency (five items). The factors were labelled as 'Finnish language identity' (Cronbach's $\alpha = .77$) and 'Perceived Finnish proficiency' (Cronbach's $\alpha = .83$). These two factors explained 46.9% of total variance.

The analysis showed that the language identity of the respondents was mainly Russian. The mean for Russian identification was 4.3 (std. dev = 0.6). The Russian language identity seemed to include both dimensions, the feeling of closeness and importance of the language to oneself as well as the perception of one's language proficiency. This can be expected, as the majority of the informants had immigrated to Finland in their early youth, having already adopted Russian cultural habits and language. It is worth noticing that there were only a few informants whose Russian language identity was weak or neutral. These students had immigrated to Finland in their childhood, and the Finnish-speaking community and the school have probably played an important role on the formation of their identity. According to teachers, the proportion of children and adolescents wishing to assimilate into the Finnish-speaking community has reduced in recent years; in the early years of immigration to Finland, assimilation and denying

one's origins were more common than at present. Teachers and other specialists have been consciously striving to inform parents stressing the importance of maintaining the knowledge of one's mother tongue and of one's origins, which obviously has had positive consequences in this respect. Nowadays, it is also easier to find friends and support among other Russian-speaking people. It has also been stated that Ingrian remigrant families with Finnish identity immigrated to Finland already in early 1990's while today's returnees are to a greater extent Russian and Russian-speaking.

The mean for the students' Finnish language identity was 3.1 (std. dev = 0.7) and somewhat higher for perceived Finnish language proficiency (mean = 3.3, std. dev. = 0.9). According to these results, identification with the Finnish language was weaker than with Russian language. The majority of the informants appeared to have neutral attitudes towards the meaning and importance of the Finnish language for themselves personally. The findings concerning the perception of proficiency in Finnish suggest that approximately half of the informants considered that their Finnish proficiency was intermediate, some 40% that it was on a higher level, and some 20% that their proficiency in Finnish was still fairly low. Thus, the identification with the Finnish language seems to include two different dimensions, one reflecting the closeness and importance of Finnish and the other reflecting perceptions of one's language proficiency. The interviews of the informants indicated that

they considered Finnish as a tool for getting a good education and work, and, consequently, for achieving a balanced life and future in Finland (see also Takala & Juote 1995). It is important for them to know Finnish but it is not as meaningful personally, mentally or for interacting with close people as Russian is.

According to these results, it appeared that half of the total number of Russian-speaking students (54%, $n = 137$) identified themselves as Russian-speaking and had a fairly neutral Finnish language identity (Table 1). Some 21% of the subjects ($n = 53$) had a strong bilingual identity and 18% of them ($n = 47$) had a strong Russian and weak Finnish language identity. The proportion of those with a neutral or weak Russian language identity is small, 7.5% ($n = 19$). Consequently, they had a strong or neutral Finnish language identity. To investigate the relationship between Russian language identity and Finnish language identity more closely, Pearson's correlations were conducted using the original scales. According to the results, the more strongly the subjects identified themselves with Russian language, the weaker their Finnish language identity was and vice versa ($r = -.43, p < .001$).

The other dimension of Finnish language identity – perceived language proficiency – seemed to have more positive connections to a strong Russian identity than the one reflecting closeness to Finnish language (Table 2).

43% of the informants with a strong Russian language identity assessed their proficiency in Finn-

ish as being at a high level ($n = 101$), 39% at a middle level ($n = 93$) and 18% at a low level ($n = 43$). Those with a neutral or weak Russian language identity appeared to assess their proficiency in Finnish as being mostly at a high level. The analysis of Pearson's correlations showed that Russian language identity and perceived Finnish language identity were only slightly negatively related ($r = -.13, p < .05$).

Relationship between language identity, language attitudes and language of communication

Attitudes towards the Russian and Finnish languages were assessed by using a semantic differential consisting of 11 pairs of adjectives. The adjectives used in the differential represent opposite characteristics (e.g. 'useful' – 'useless'). The informants were asked to express their opinions by marking an appropriate point on a continuum between the adjectives.

Two factors were extracted from the factor analysis, named as 'attitude to Russian' (Cronbach's $\alpha = .78$, explaining 35.9% of total variance) and 'attitude to Finnish' (Cronbach's $\alpha = .82$, explaining 39.5% of total variance). The analysis revealed that the informants' attitudes towards Russian (mean = 4.3, std. dev. = 0.5) were more positive than towards Finnish (mean = 3.3, std. dev = 0.7).

In order to investigate the relationship between language identity and language attitudes, Pearson's correlations were conducted. According to the results, the

more positive the attitudes towards Russian, the more positive the Russian language identity ($r = .34, p < .001$). The same positive relation was found between Finnish language identity and attitudes towards Finnish ($r = .35, p < .001$). On the other hand, the more positive the Russian language identity was, the more negative were the attitudes towards Finnish ($r = -.12, p < .05$) and, similarly, the more positive the Finnish language identity was, the more negative were the attitudes towards Russian ($r = -.21, p < .001$), even though these relationships are rather small. To sum up, it appeared that the Russian-speaking students seemed to reflect either Russian or Finnish language preference in their attitudes which seemed to be positively related to their language identity.

The relationship between language identity and the language of communication was also examined. The informants were asked which language they used when communicating with family members and with friends. The language of communication seemed to be mainly Russian: 85% of the respondents spoke Russian with their family members, 14% both Russian and Finnish and only 1% spoke Finnish. With friends, the situation seemed to be somewhat different: 55% of the respondents spoke only Russian with their friends, 39% spoke both Russian and Finnish, and 6% spoke Finnish. The Russian language identity appeared to be more positive, the more frequently the subjects spoke Russian with their family members ($r = .25, p < .001$) and friends ($r = .35, p < .001$). In con-

Table 1. Crosstabulation for variables 'Russian language identity' and 'Finnish language identity'.

		Finnish language identity			Total	
		strong identity	neutral identity	weak identity		
Russian language identity	strong identity	Count	53	137	47	237
		% within Russian language identity	22,4	57,8	19,8	100,0
		20,7	53,5	18,4	92,6	
	neutral identity	Count	10	4		14
		% within Russian language identity	71,4	28,6		100,0
		3,9	1,6		5,5	
weak identity	Count	4	1		5	
	% within Russian language identity	80,0	20,0		100,0	
	1,6	0,4		2,0		
Total	Count	67	142	47	256	
	% within Russian language identity	26,2	55,5	18,4	100,0	

Table 2. Crosstabulation for variables 'Russian language identity' and 'Perceived Finnish proficiency'.

		Perceived Finnish proficiency			Total	
		strong identity	neutral identity	weak identity		
Russian language identity	strong identity	Count	101	93	43	237
		% within Russian language identity	42,6	39,2	18,1	100,0
		39,5	36,3	16,8	92,6	
	neutral identity	Count	10	3	1	14
		% within Russian language identity	71,4	21,4	7,1	100,0
		3,9	1,2	0,4	5,5	
weak identity	Count	4		1	5	
	% within Russian language identity	80,0	20,0		100,0	
	1,6		0,4	2,0		
Total	Count	115	96	45	256	
	% within Russian language identity	44,9	37,5	17,6	100,0	

trast, the more they spoke Russian at home ($r = -.24, p < .001$) or with friends ($r = -.50, p < .001$), the more negative was their Finnish language identity.

Relationship between background variables and language identity

The subjects were classified into groups according to gender, age, country of origin, language spoken at home and with friends, length of residence in Finland, type of education and frequency of contacts. In order to investigate the relationship between these background variables and language identity, t-tests of significance for independent samples and one-way analysis of variance (ANOVAs) were conducted and if the data failed to meet their requirements, their non-parametric counterparts, Mann-Whitney Tests and Kruskal-Wallis one-way analysis of variance, were used instead.

The only background variable that did not have a statistically significant effect on language identity was the country of origin. The difference between genders was statistically significant only in connection with Russian identity: female students appeared to identify themselves more strongly as Russian-speaking than males ($Z = -2.0, p < .05$). The difference between age groups was notable only when examining the level of perceived proficiency in Finnish – respondents aged between 16 and 19 years assessed their proficiency at a higher level than those over 25 ($F = 5.6, p < .01$), while the differ-

ence between subjects aged between 16 – 19 and 20 – 24 was not statistically significant.

The language spoken at home and with friends appeared to be related to the language identity of the respondents. Those who spoke Russian at home ($Z = -3.1, p < .01$) and with their friends ($Z = -4.7, p < .001$) had a stronger Russian identity than those who spoke only Finnish or both languages. Respectively, speaking Finnish at home ($Z = 5.3, p < .001$) and with friends ($Z = 7.6, p < .001$) points to a more positive Finnish identity and higher perceived proficiency in Finnish (family: $t = 4.1, p < .001$, friends $t = 8.1, p < .001$).

The maintenance of Russian at home and with friends is probably related to the students' tendency to orient themselves towards Russian culture and values without an intention to assimilate into the Finnish society (see e.g. Garner, 1989). Language shift to Finnish or the use of both Russian and Finnish, on other hand, can be markers for either willingness towards assimilation into the Finnish society or they may suggest (Ingrian) Finnish cultural heritage or mixed marriages (Russian – Finnish) in the family.

Also, the length of residence in Finland and type of current education seemed to be related with the language identity of the respondents. As expected, students who had lived in Finland for five years or longer assessed their proficiency in Finnish to be on a higher level than students who had been residing in the country for a shorter time ($F = 37.2, p < .001$). A higher level of perceived proficiency in Finnish was also reported by stu-

dents who were studying in the upper secondary school, in comparison to students in vocational education ($t = 2.4, p < .05$). One reason for this is that the upper secondary students have been residing a longer time in Finland than students in vocational education. An interesting finding was that the upper secondary school students also had a stronger Russian identity than those in vocational education ($Z = -2.2, p < .05$).

Ethnic identity of the Russian-speaking students

In order to investigate the relationship between language identity and ethnicity, the Russian-speaking students' ethnic identity as opposed to their ethnic self-identification was assessed by using a scale which consisted of questions regarding ethnic identification on the basis of a person's background, personality and contacts. The response options were represented on a 5-point Likert-type scale, one end reflecting Russian orientation and the other Finnish orientation. Factor analysis was conducted to form summarized variables for ethnic identity. The range for the variables was from 1 to 5 where scores between 1-2.49 reflected a Finnish ethnic identity, 2.5-3.49 referred to a bi-ethnic identity, and scores from 3.5 to 5 reflected a Russian ethnic identity.

The items supported a three-factor solution. The first factor consisted of seven questions connected with identification on the basis of personality (For example, Who understands your thoughts

and opinions best? Who do you have the most in common with? Who do you think you resemble in character?). The summated scale was named as 'Personality' (Cronbach's $\alpha = .92$). The second factor, named as 'Background' (Cronbach's $\alpha = .84$), consisted of four questions and characterized identification based on views about ones' ethnic background (For example, Who do you think you are? What are your ethnic origins?). The third factor, 'Contacts' (Cronbach's $\alpha = .77$), consisted of four questions related to friendship and contacts (For example, Who are your closest friends? Who are the people you admire?).

The means for ethnic identity based on personality, background and contacts ranged from 3.7 to 3.9. By personality, 75% of the subjects identified themselves as Russians, 6% as Finns, and 20% of them had a biethnic identity. The structure of background and contact-based ethnic identity appeared to be quite similar: approximately 67% of the students identified themselves as Russians, 6% as Finns, and 27% declared biethnic identity. It seems that the subjects regarded themselves as Russians mainly with regard to their personality, while their origins and contacts played a somewhat less important role. There were some students whose ethnic identification with Russians was very strong or, respectively, weak with Russians and strong with Finns.

In order to investigate whether language identity was related to Russian-speaking students' ethnic identifications, Pearson's correlations were conducted. According to the results, the stronger the

students identified themselves as Russian-speaking, the higher was the degree of all dimensions of their ethnic identity: personality ($r = .56, p < .001$), background ($r = .53, p < .001$) and contact-based identification ($r = .54, p < .001$). In contrast, the Finnish language identity was related to a stronger orientation towards Finnish ethnic identity on all dimensions of their ethnic identity (personality: $r = -.58, p < .001$, background: $r = -.55, p < .001$, contacts: $r = -.59, p < .001$)².

Conclusions

The findings of this study indicated a wider variation in the ethnic self-identification and ethnic identity of Russian-speaking immigrant students than in their linguistic self-identification or language identity. The most frequently declared ethnic self-identification was Russian. The ethnic identity was composed of three components, reflecting ethnic identification on the basis of personality, background, and ethnic contacts. The personality-based identification was most often Russian. The background and contact-based identifications also appeared to be mostly Russian but the variation was wider and the proportion of subjects with biethnic identification was somewhat larger.

The Russian-speaking immigrant students identified themselves most frequently as Russian-speaking: some 93% of them had a strong Russian language identity. The attitudes towards Finnish were more neutral as over half of the subjects declared a neutral Finnish language identity and some 20% had a weak relationship

to Finnish. However, a bilingual identity seemed also to be possible as some third of the Russian-speaking students had a strong Russian and Finnish language identity and almost half of them declared a high level proficiency in Finnish. Russian is their mother tongue and important as such, while Finnish is more an instrument for getting a good education and work, and for becoming a member of the Finnish society. The earlier studies and the interviews conducted for this study also seem to support this conclusion.

These results indicate that a person is emotionally oriented towards languages in many ways. Interpretations of the personal meaning of languages to oneself, perceived language proficiency, attitudes towards languages, and language used for communicating with family and friends seemed to be interconnected. Also, the relationship between language identity and ethnicity appeared to be fairly strong, even though further analyses are needed before more detailed conclusions can be drawn. An interesting question is in what direction do the language identity and ethnic identity change in the course of time. Does the immigrants' language identity remain more Russian-oriented, as it is in the early years of residence in Finland? Or do they become more linguistically assimilated when Finnish becomes more and more important while Russian remains a "kitchen language"? The question of ethnic identity is also important because of the special character of ethnic remigration of Ingrian Finns. The bond of the

younger generation of Ingrian Finns to Finnish language and culture is often weak. The official considerations and discussions about the identity of these people do not seem to coincide with the reality which inevitably causes all kinds of problems in the politics of education and labour, to mention but a few examples.

Maintaining one's mother tongue and culture in the new host country, the acquisition of a new language, language use as well as attitudes towards languages and their relationship to a person's

ethnic identity are all issues that need to be more thoroughly investigated and discussed because of their importance to immigrants in their adaptation into a new society. Analyses of both quantitative and qualitative data will provide good opportunities for identifying those factors that are connected with the identity formation of Russian-speaking students and for finding out how identity is formed in different settings and situations.

This article focused both on the descendants of Ingrian Finns as

well on other young Russian-speaking immigrants who were studying in upper secondary or in vocational education. These findings can be interpreted as describing the patterns of linguistic identification of both groups and as supporting earlier notions about the Russian-oriented identity of the younger generation of Russian-speaking immigrants. The analysis of the results of this study is still in progress and a more detailed and profound description of the contents and patterns of language and ethnic identity will be presented in the dissertation.

Notes

- 1 For more detailed information about historical background of Ingria and Ingrian Finns, see. Eg. Kyntäjä 1997, Nevalainen 1998, De Geer 1992, Takalo & Juote 1995.
- 2 A low score indicated Finnish ethnic identity orientation on the scale which measured both Finnish and Russian ethnic identity. For Russian and Finnish language identity separate scales were used and, thus, a low score indicated a low degree of identity and a high score a high degree of it. This explains the negative mark in correlation between the Finnish ethnic identity and Finnish language identity.

References

- Bauman, Z. 1997. Sosiologinen ajattelu. Juva: Vastapaino.
- De Geer, E. 1992. The Finns from Ingermanland: some notes on

the ethnic's group's historical past, on the mapping of its present locations and about its future. Uppsala: Uppsala University.

- Garner, M. 1989. Immigrant history and immigrant language: towards an ecology of language. In C.N. Candlin & T.F. McNamara (eds.) *Language Learning and Community*. National Centre for English Language Teaching and Research. Macquarie University. Sydney, 205–221.
- Gudykunst, W.B. & K.L. Schmidt 1987. Language and ethnic identity: an overview and prologue. *Journal of Language and Social Psychology* 6 (3 & 4), 157–170.
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Iskanius, S. 1999. Venäjää äidinkielenään puhuvien maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti ja etninen identiteetti. In M. Martin & K. Voionmaa (eds.) *Yhdeksän tutkielmaa suomesta toisena ja vieraana kielenä*. Jy-

väskylän yliopisto. Suomen kielen laitoksen julkaisuja n:o. 40, 38–60.

- Iskanius, S. 2001. Kahden opetuskulttuurin kohtaaminen: venäjänkieliset opiskelijat toisen asteen opinnoissa. In K. Perho (ed.) *Kahden kulttuurin väkeä. Venäläiset ja suomalaiset koulussa*. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita n:o 82, 73–86.
- Iskanius, S. 2002. Kahden kielen ja kulttuurin labyrintissa: venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti. In S. Laihiala-Kankainen, S. Pietikäinen & H. Dufva (eds.) *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Helsinki: WSOY (in press).
- Jaakkola, M. 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987–1999. *Työpoliittinen tutkimus* 101. Helsinki: Edita Oy.
- Jasinskaja-Lahti, I. 2000. *Psychological Acculturation and Adap-*

- tation among Russian-speaking Immigrant Adolescents in Finland. *Social psychological studies 2*. Department of Social Psychology. University of Helsinki. Helsinki: Edita Oy.
- Keskisalo, A-M. 2001. ”Puhu homo suomee!” Suomalais- ja maahanmuuttajanuoret kansainvälisessä luokassa. In V. Puuronen (ed.) *Valkoisen vallan lähettiläät. Rasismin arki ja arjen rasismi*. Tampere: Vastapaino, 173–207.
- Kyntäjä, E. 1997. Ethnic remigration from the former Soviet Union to Finland – Patterns of ethnic identity and acculturation among the Ingrian Finns. *Yearbook of population Research in Finland 34*, 102–113.
- Kyntäjä, E. 1999. Muuttopaineet Venäjältä ja Virosta Suomeen – satua vai totta? Poimintoja tutkimusprojektista. *Siirtolaisuus – Migration 1*, 4–10.
- Kyntäjä, E. 2001. Venäjältä ja Virosta tulleet maahanmuuttajat sekäinkerinsuomalaiset paluumuuttajat Suomessa. In A. Forsander, E. Ekholm & P. Hautaniemi (eds.) *Monietnisyyden yhteiskunta ja työ*. Helsinki: Palmenia, 148–159.
- Kyntäjä, E. & H. Kulu 1998. Muutonäkymät Venäjältä ja Baltian maista Suomeen. *Siirtolaisuustutkimuksia A 20*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Laihiala-Kankainen, S. 1997. Kieli ja koulutus kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. In S. Laihiala-Kankainen & S. Raschetina (eds.) *Kielikontakteja*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielen tutkimuksen keskus, 7–22.
- Laihiala-Kankainen, S. 1999. Russian pupils in Finnish schools – problems created by differences in pedagogical cultures. *The School Field*, 61–76.
- Liebkind, K. 1999. Social psychology. In J.A. Fishman (ed.) *Handbook of Language & Ethnic Identity*. Oxford: Oxford University Press, 140–151.
- May, 2000. *Language and Minority Rights: Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*. London: Longman.
- Nevalainen, P. 1998. Ingermanlandt-sy v Finljandii v XX veke. In E.S. Kiuru (ed.) *Finny v Rossii: istorija, kul'tura, sud'by*. Izdatel'stvo Petrozavodskogo universiteta. Petrozavodsk, 26–43.
- Takalo, P. & M. Juote 1995. *Inkerinsuomalaiset*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Pakolaistoimisto.
- Wei, L. 2000. Dimensions of bilingualism. In L. Wei (ed.) *The Bilingualism Reader*. London: Routledge, 3–25.

Turvapaikanhakijat vuonna 2001

Ulkkomaalaisviraston alustavien tilastojen mukaan Suomesta haki vuonna 2001 turvapaikkaa 1 590 henkilöä. Määrä on puolet edellisen vuoden hakijamäärästä.

Kymmenen suurinta hakijaryhmää olivat venäläiset (283), ukrainalaiset (137), irakilaiset (100), turkkilaiset (89), Jugoslavian liittotasavallan kansalaiset (86), slovakialaiset (83), bangladeshilaiset (60), entisen Jugoslavian passilla tulleet (60), iranilaiset (54) ja valkovenäläiset.

Turvapaikan sai vuonna 2001 neljä henkilöä: kaksi afganistanilaista, yksi irakilainen ja yksi

myanmarilainen. Oleskeluluvan sai 821 henkilöä. Kielteisen päätöksen – ei turvapaikkaa eikä oleskelulupaa – sai 1 083 hakijaa. Raukeamispäätöksen sai 300 hakijaa, koska he joko peruuttivat hakemuksensa tai poistuivat maasta.

Turvapaikkahakemusruuhkaa saatiin viime vuonna purettua, kun päätöksiä tehtiin 618 enemmän kuin uusia hakemuksia tuli. Turvapaikkahakemuksen keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2001 oli noin vuosi ja kolme kuukautta.

Yksin saapuneet pakolaislapset

– ”Paljon puuttuu, kun isä puuttuu, mutta ihan kaikki puuttuu, kun äiti puuttuu”

Anna Mikkonen

Tutkimuksen taustaa ja teoriaa

Artikkelissa kerron Suomeen ilman huoltajaa tulleista pakolaislapsista ja -nuorista sekä heidän kokemuksestaan, joita selvitettiin Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksen EU-projektissa vuonna 2000. Väestöliiton projektissa työskennellessäni sain runsaasti taustatietoa tutkielman tekoa varten. Pro gradu -työssäni olen selvittänyt haastatteluaineiston ja osallistuvan havainnoinnin avulla näiden pakolaislasten ja -nuorten kokemuksia, asumisjärjestelyjä sekä sosiaalisia verkostoja.

Sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisen tuen teoria muodostavat tutkimuksen teoreettisen viitekehysten. Verkosto voidaan määrittellä teoreettiseksi konstruktioksi, jonka avulla voidaan kuvata ihmissuhteiden kokonaisuuksia ja vuorovaikutusta. Verkosto on muuttu-

VTM Anna Mikkonen artikkeli perustuu hänen v. 2001 valmistuneeseen sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielmaansa ja Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksen EU-projektiin, jossa hän selvitti vuonna 2000 Suomeen ilman huoltajaa tulleiden pakolaislasten tilanetta.

va rakennelma, joka vaihtelee ajan ja tilanteiden mukaan. Sosiaalinen verkosto voidaan määrittellä sosiaalista identiteettiä rakentavien ihmissuhteiden kuvaukseksi. Oleellista on yksilön oma käsitys siitä, keitä hänen verkostoonsa kuuluu, keiden kanssa hän on tekemisissä, keneltä voi saada apua ongelmiinsa ja ketkä verkostossa ovat toistensa kanssa suhteissa. (Seikkula 1994, 21–32.)

Yksilön sosiaalinen verkosto voidaan jakaa neljään kenttään tai lohkoon, johon kuuluvat (1) perhe, (2) sukulaiset, (3) koulun tai työpaikan suhteet sekä (4) ystävät, naapurit ja muut sellaiset sekä erillisenä ryhmänä ammattiauttajat. Ensimmäiseen osaan kuuluvat perhe ja perheenjäsenet, joiden kanssa päähenkilö asuu samassa taloudessa. (Mts.) Toisessa lohossa ovat suku, perheenjäsenet ja sukulaiset, jotka eivät asu samassa taloudessa. Perheen jäsenillä ja suvulla on yhteistä esimerkiksi se, ettei kummastakaan voi erota. Kolmas verkoston osa ovat työ tai koulu ja muut päivittäiset suhteet. Neljännen osan muodostavat muut ihmissuhteet, kuten ystävät, naapurit, harrastuspiirin jäsenet ja erillisenä osana ammattiauttajat. Nämä suhteet päähenkilö voi itse valita

ja säilyttää omalla aktiivisuudellaan. Tällaiset suhteet edellyttävät muita suhteita enemmän yksilön omien sosiaalisten voimavarojen käyttämistä. (Mts. 21–23.)

Keskushenkilö on yksilön sosiaalisen verkoston tärkein voimavara. Kriisissä on usein kyse siitä, että tämän keskeisen henkilön toimintakyky on jollain tavalla heikentynyt tai lakannut kokonaan. (Mts. 29.) Ilman huoltajaa tulleet nuoret ovat joutuneet eroon verkostonsa päähenkilöstä, joka on useimmilla ollut äiti tai vanhemmat. Nuorten nykyisissä verkostoissa päähenkilö voi olla esimerkiksi sisar, veli, Suomessa oleva aikuinen sukulainen, ystävä tai laitoksen omaohjaaja.

Kaiken kaikkiaan sosiaalisen verkoston yhteyksiä eri elämäntilanteisiin, sosiaaliseen hyvinvointiin ja sairauksiin on Seikkulan mukaan tutkittu paljon. Eniten on kuitenkin tutkittu sosiaalisen tuen merkitystä sairastamisessa ja siitä toipumisesta. Sosiaalisen verkoston ominaisuuksien yhteyksiä näihin tapahtumiin on löydetty paljon, mutta tulokset ovat usein olleet yleisluontoisia ja osittain ristiriitaisia.

Yleisen käsityksen mukaan erilaiset stressitilanteet ovat hallitta-

vissa joko henkilökohtaisten tai sosiaalisten voimavarojen avulla. Sosiaaliset voimavarat riippuvat ihmisen kytkennöistä toisiin yksilöihin, ryhmiin ja yhteisöihin. Tällaisten kytkentöjen avulla tarvittaessa käyttöön saatavia resursseja tai niiden käyttöön liittyviä odotuksia ja mahdollisuuksia sanotaan sosiaalisesti tueksi. Sosiaalinen tuki voi tutkimusten mukaan edistää ihmisen hyvinvointia ja mielenterveyttä sekä vähentää elimistön rasitusta erilaisissa stressitilanteissa sekä ehkäistä pitkäaikaisstressiä. Sosiaalisen tuen voidaan sanoa ainakin lievästi suojaavan sairaudelta. (Uutela 1998, 208–213.)

Tutkimus on laadullinen, ja se perustuu etnografiseen kenttätyöhön sekä teemahaastatteluihin. Pro gradu -työtäni varten haastatelin 15:a noin 11–19-vuotiaista ilman huoltajaa Suomeen tullutta nuorta. Vietin reilun kuukauden työharjoittelussa kahdessa eri puolilla Suomea sijaitsevassa laitoksessa, jossa nuoret asuvat. Suurin osa heistä asuu laitoksissa, osa sukulaisperheissä ja muutama oli hiljattain muuttanut asumaan yksin laitoksen yhteydessä sijaitsevaan tukiasuntoon. Osallistuvan havainnoinnin keinoin pääsin mukaan nuorten arkeen laitoksissa, haastattelemaan heitä. Paikan päällä ollessani saavutin jonkinlaisen nuorten luottamuksen tai ainakin tulien nuorten kanssa tutuksi, mikä mahdollisti haastattelujen teon. Haastattelujen avulla pyrin tuomaan esiin nuorten mielipiteitä ja kokemuksia.

Nuorten verkostoista saadut tiedot perustuvat nuorten omiin kertomuksiin ja siihen, mitä itse sain havainnoimalla irti. Käytän

verkostoaalyysin ideaa joustavasti metodina, jonka avulla saan tietoa ilman huoltajaa Suomeen tulleiden nuorten sosiaalisista suhteista ja verkostoista.

Taustatietoja ilman huoltajaa Suomeen tulleista lapsista ja nuorista

Euroopan maihin on jo kahden vuosikymmenen ajan tullut pakolaisina myös lapsia ilman huoltajaa. Suomeen ensimmäiset lapset ilman huoltajaa tulivat 1990-luvun alussa. Ilman huoltajaa saapuvia lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat (joissakin Euroopan maissa ikärajana on 16 vuotta), jotka tulevat Suomeen ilman vanhempiaan tai muuta laillista huoltajaa. Suomeen ilman huoltajaa tulevat lapset ovat lähes poikkeuksetta turvapaikanhakijoita. Suomessa ei tiettävästi ole laittomia siirtolaislapsia eikä katulapsia ainakaan suuria määriä kuten monissa Euroopan maissa. Ilman huoltajaa tulevia pakolaislapsia on sanottu nykyajan sotalapsiksi vertauksena suomalaisiin sotalapsiin, joita lähetettiin Pohjoismaihin viime sotien aikana.

Puolet maailman pakolaisista on lapsia ja alle 18-vuotiaita nuoria. Ilman huoltajaa maahan tulevat pakolaislapset ovat kaikista pakolaisista ja maahanmuuttajista ehkä haavoittuvimpia. Perheestään erossa olevilta lapsilta puuttuu kaikkein läheisin tuki, mitä ihminen voi saada. Lapset tulevat usein maista, joissa on sodittu vuosien ajan.

Ilman huoltajaa maahan tulevat lapset ovat oikeutettuja kansainväliseen suojeluun jo sen takia, että he ovat lapsia. YK:n Lapsen

oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa lasta koskevissa päätöksissä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu (3 artikla). Lisäksi lapsella, joka on vailla perheen turvaa, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen (20 artikla). Lasta on myös kuultava kaikissa lasta koskevissa asioissa (12 artikla). Sopimuksessa määritellään myös turvapaikanhakija- ja pakolaislasten erityinen suojelun tarve (artikla 22) ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten oikeus omaan kulttuuriin, kieleen ja uskontoon (artikla 30).

Noin 60 % ilman huoltajaa Suomeen tulleista lapsista on kotoisin Somaliasta. Lapsia on tullut varsinkin viime vuosina useista eri maista, kuten esimerkiksi Afganistanista, Iranista, Irakista, Sri Lankasta, entisen Jugoslavian alueelta sekä yksittäisiä lapsia Aasian ja Afrikan maista. Itä-Euroopasta tulleiden romaniryhmien mukana on lisäksi tullut lapsia, joilla ei ole vanhempia mukana. Tulijat ovat olleet kaikenikäisiä vauvoista teini-ikäisiin, mutta 14–17-vuotiaita on kuitenkin ollut eniten. Kymmenen vuoden aikana lapsia on tullut yhteensä noin 1250, mikä on vähän verrattuna muihin Euroopan maihin. Viime vuosina ilman huoltajaa Suomeen tulevien lasten määrä on laskenut, mutta uusia aaltoja saatetaan tulla yllättäen tulevaisuudessakin.

Kotimaasta lähtöön yleensä useita syitä

Valtaosa vanhemmistaan eroon joutuneista lapsista päätyy muihin kehitysmaihin, ja vain pieni osa lapsista tulee Eurooppaan (Ayotte

2000, 5–13). Sadat tuhannet lapset ovat jääneet sodissa orvoiksi, ja pakenemistilanteissa perheenjäsenet joutuvat helposti eroon toisistaan. Maissa, joissa sosiaaliturva on täysin suvun varassa, tämä on erittäin vaarallista. (Ström 1996, 48.) Lasten taustat ja kotimaasta lähdön syyt ovat monenlaisia. Wendy Ayotten (2000) mukaan kotimaasta lähdön yleisimpiä syitä ovat aseelliset konfliktit, kansanmurhat ja muut kaoottiset tilanteet, ero vanhemmista, vaino, pakolaisleirien turvattomuus, lasten kidutus, köyhyys ja kärsimys.

Muita syitä ovat lasten salakuljetus ja hyväksikäyttö, vanhempien kuolema, koulutusmahdollisuuksien puute ja haavoittuminen. Köyhyys, puute ja hätä ovat usein lähdön osasyitä, mutteivät kuitenkaan ainoa syy. Lapset ovat alttiita tietyille ihmisoikeusloukkauksille ikänsä takia. Lapsiin kohdistuvia ihmisoikeusloukkauksia ovat esimerkiksi lapsiavioliitot, tyttöjen ympärileikkaukset ja lapsikauppa. Lapsen on usein lähettänyt matkaan sukulainen, perheystävä tai muu tuttu eikä lapsen oma huoltaja.

Useimpien haastattemieni nuorten isä oli tapettu tai kadonnut. Turvattomissa maissa lapsista tulee entistä turvattomampia ilman perhettä. Jotkut nuorista eivät vielääkään tiedä, missä heidän perheensä on. Monien nuorten jäljellä olevat perheenjäsenet ovat hajallaan eri maissa tai he ovat paenneet johonkin kotimaan naapurimaista, joissa olot ovat useimmiten kurjat. Nuoret kertoivat elämästä kotimaassa sekä hyviä että huonoja asioita:

Hyvää, se oli tavallinen, joskus me syödä, joskus ei syödä. Mun

isä on kuollut. Ja sitten äiti etsi ruokaa. Tavallinen asumista siellä. (Täysi-ikäinen nuori).

Mun maassa on semmonen, että vaikka siellä on sotia, vaikka siellä on kaikki, mitä ihmiset haluavat pahaa, sairautta, siellä on paljon hyviäkin. Siellä on paljon ilo. Ihmiset ovat ystävällisiä, ovat tosi sosiaalisia. Siellä on tosi sosiaalinen elämä. Kaikki auttavat, jos sulla ei ole ruokaa. Joku antaa, huomenna sä annat hänelle takaisin. (Täysi-ikäinen nuori).

Eräs nuori kertoi, ettei hänellä ollut sodan keskellä puolta, minne mennä, mutta puolueetonkaan ei oikein voinut olla:

Vaikka minä joutuisin armeijaan siellä, ei ole puolelle, minne mennä. Sinä olet niin kuin keskellä, paikassa missä kaksi ottavat vastaan. 24 tuntia joka päivä pommeja, räjäytys tai joku melu. Kun menet toiselle puolelle, et voi. Minä haluan kuulua joku puoli, mutta meillä ei ollut puoli mihin kuulua. Meillä oli vain kuolema. (Täysi-ikäinen nuori).

Pitkä ja pelottava pakomatka

Haastattemieni nuorten pakomatkat olivat yleensä kestäneet parista päivästä pariin kuukauteen. Jotkut somalit olivat tulleet lentäen, ja silloin matka oli tahtunut nopeasti. Monet afgaanit taas olivat tulleet junilla halki Aasian ja joutuneet usein odottelemaan eri paikoissa matkan varrella. Jotkut olivat tulleet osan matkasta veneellä tai bussilla ja jatkaneet sit-

ten junalla tai lentokoneella. Pisimmät pakomatkat, joista kuulin, olivat kestäneet puolitoista vuotta. Silloin matkaa oli tehty kävellen ja oli jouduttu vankilaan tai piileskelemään pitkiä aikoja.

Suuri osa nuorista matkusti Suomeen etukäteen maksetun välittäjän saattelemana. Osa nuorista tuli sisaren tai veljen kanssa yhtä matkaa. Nuoret kertovat pitkistä odotteluista matkan varrella, pelottavista rajanylityksistä ja nälästä. Eräiden sisarusten veli katosi pakomatalla ja löytyi Punaisen Ristin henkilöetsinnän avulla vasta paljon myöhemmin. Monet nuoret olivat matkalla muihin maihin, mutta päätyivät sattumalta Suomeen. Ainoastaan sellaiset somalinuoret, joilla oli täällä entuudestaan sukulaisia, tulivat tarkoituksella Suomeen. Eräs nuori totesi, ettei hänellä ollut muita vaihtoehtoja: ”se oli yksisuuntainen tie, joka johti minut tänne”.

Suurin osa nuorista oli tiennyt olevansa lähdössä ainakin jonkin verran ennen lähtöä, sillä matka oli järjestetty ja sovittu välittäjien kanssa. Nämä nuoret olivat yleensä ehtineet hyvästellä perheensä. Toisaalta eräät nuoret olivat joutuneet eroon perheestään ilman mitään varoitusta tapahtuneessa konfliktitilanteessa. Muu perhe oli lähtenyt pakoon ja luullut kaikkien jäljelle jääneiden kuolleen.

Ilman välittäjiä, jotka huolehtivat pakomatalla tarvittavien passien, viisumien, lippujen ja muiden asiakirjojen hankkimisesta, kotimaasta lähteminen olisi ollut monille mahdotonta. Monet nuoret kertoivat, ettei pako olisi onnistunut ilman välittäjää, sillä heillä ei olisi muuten ollut virallisia matkustusasiakirjoja. Lisäksi välittäjä jou-

tui matkan aikana lahjomaan viranomaisia. Eräät sisarukset kertovat noin kuukauden pituisesta pako- matkasta:

Joo, me tiesimme, että me ollaan tulossa Pohjoismaihin, jonnekin tänne. Se ei ollut tarkkaa, että Suomi.

Nälkä oli. Voi, siellä oli typerä aika! Siellä haisi pahalta, ei ollut suihkua. Kun eläin, yö! En minä halua muistaa se kaikki. Ei ollut leipä, ei ollut ruoka. Oli leipä, ihan vähän. Minä söin ihan vähän, aina minä säästin Omarille, koska hän on pieni... (Täysi-ikäinen nuori).

Koska meillä ei ollut passia eikä viisumia, se oli vaikea, rahalla me tultiin tänne. Ja Venäjällä, kun poliisi kävi junassa, minä näin, että että aina hän antoi rahaa poliisille. Jos meillä ei olisi ollut rahaa, me ei voisi. Mutta minusta se on hyvä, että on välittäjä olemassa. Jos hän ei olisi, olisi, sitten me ei, ei, ei miten me... ilman passia, ei oo mahdollista. (Täysi-ikäinen nuori).

Lähtö kotimaasta oli vaikeaa ja surullista. Matka oli usein vaiherikas, eivätkä nuoret aina ymmärtäneet, mitä tapahtui, koska ei ollut yhteistä kieltä tai koska heille ei kerrottu matkan tapahtumista. Seuraava nuori päätyi monien vaiheiden jälkeen vahingossa Suomeen:

Viimeinen kerta minä nähdä minun äiti se on yksi ja puoli vuotta sitten. Silloin äiti sanoi ”mene nyt”. Yksi mies, äidin serkku, iso vene. Minun kaupunki, sitten toinen maa. Kaksi viikkoa, sitten Dubai. Minä olin surullinen, kos-

ka tämä on viimeinen kerta, kun minä näen minun äiti, kun minä näen minun maa, ranta. Pitkä matka. Viisi ihmistä veneessä, ruoka, tuolla. Dubaissa äidin serkku: ”Sinä mennä Amerikassa”. Toinen isä, isän veli, hän asuu Amerikassa. Hän antoi minulle raha. Sitten tämä lentokone transit Suomi. Ensimmäinen kerta hän sanoi, että ehkä tämä on Venäjä, koska tuolla luntta. – Sitten yksi nainen tulee, poliisi tulee: ”Nyt tule, vastaanotokeskus.” What is this? Minä kerron kaiken. (Noin 17-vuotias nuori).

Vastaanottojärjestelmä ja alku Suomessa – ”Voi elämä!”

Lapset voivat jättää turvapaikkahakemuksen rajalla tai myöhemmin poliisille. Ilman huoltajaa tulleet lapset ja nuoret saavat yleensä oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella eikä heitä käännytetä Suomesta. Jotkut ovat kuitenkin saaneet ensin kielteisen päätöksen ja vasta valituksen kautta oleskeluluvan.

Kysymys lapsen edusta kulminoituu erityisesti silloin, kun päätetään ilman huoltajaa tulleen lapsen asuinpaikasta. Adoptioita tai sijoituksia suomalaisiin perheisiin ei ole tehty, koska ilman huoltajaa tulleiden lasten joukossa ei ole juuri ollut täysorpoja ja monilla lapsilla on mahdollisuus perheen yhdistämiseen. Lisäksi on haluttu tukea lapsen omaa kulttuuritautaa. Asumisvaihtoehtoja onkin käytännössä kaksi: suomalaiset laitokset ja yksityismajoitus sukulaisperheessä.

Turvapaikkapäätöksen ja perheen yhdistämisen odottelu saattaa kestää useita vuosia. Siksi on lapsen kannalta oleellista, missä hän viettää suuren osan lapsuudesta tai nuoruudesta. Suurin osa ilman huoltajaa tulleista lapsista asuu laitoksissa, mutta myös perhesijoitukset ovat tavallisia. On vaikeaa sanoa, mikä on lapsen hyvinvoinnin, oman kulttuurin säilyttämisen ja sopeutumisen kannalta parasta. (Mikkonen & Alitolppa-Niitamo 2000, 17-24.) Ei ole mahdollista antaa yleisiä ohjeita siitä, mikä on milloinkin paras ratkaisu, vaan asia on aina ratkaistava tapauskohtaisesti ja lapsen mielipidettä huomioiden.

Ryhmä- ja perheryhmäkodit ovat laitoksia, joissa ilman huoltajaa Suomeen tulleet lapset yleensä asuvat. Vastaanotokeskusten yhteydessä sijaitsevista ryhmäkodeissa nuoret asuvat sen aikaa, kun he odottavat turvapaikkahakemustensa käsittelyä. Oleskeluluvan saatuaan lapset voivat muuttaa perheryhmäkotiin, jossa he asuvat, kunnes saavat perheensä Suomeen tai täyttävät 18 vuotta. Niin sanotut yhdistetyt kodit ovat sellaisia, joissa lapset voivat asua koko prosessin ajan eikä heidän tarvitse vaihtaa asuinpaikkaa, koulua ja aloittaa kaikkea alusta uudessa paikassa.

Varsinkin alku on nuorille usein vaikeaa. Sopeutuminen saattaa olla erityisen vaikeaa niiden nuorten kohdalla, joiden oli tarkoitus jatkaa matkaa Suomesta Yhdysvaltoihin tai muihin maihin, mutta matka tyssäsikin Suomeen. Omien sanojensa mukaan nuoret olivat aluksi kaikin puolin ”pihalla”. Ikävä, unettomuus, masennus, kotikävä, keskittymisvaikeudet kou-

lussa, muut oireet vaivaavat nuoria alkuvaiheessa, mutta usein myös myöhemmin. Monilla nuorilla on selittämättömiä selkä- ja mahakipuja sekä jatkuvaa päänsärkyä. Järkyttävien tapahtumien jälkeen jotkut nuorista olivat alkaneet änkyttää, ja joidenkin on vaikea luottaa ihmisiin. Varsinkin pienemmät lapset itkevät usein öisin, ja nukkuminen on kaikille vaikeaa. Monet eivät puhu tullessaan englantia, eikä heillä ole aluksi suomalaisten kanssa yhteistä kieltä. Nuoret eivät yleensä tienneet Suomesta juuri mitään ennen tänne tuloa eivätkä he tunteneet täältä etukäteen ketään.

Ilman perhettä se on tota, se on vaikea, tosi vaikea tehtävä, mikä joku nuori esimerkiksi tulee. Siihen tulee nuorelle, että minkälainen hän on. Nuori ei tiedä minkälainen Suomi on, minkälainen Suomi on tai minkälainen kulttuuri. On vaikea sitä. On siellä vaikea, se aikansa totuttelee, minkälainen on. Voi elämä! (Täysi-ikäinen nuori).

Kaikki maahanmuuttajanuoret aloittavat koulun mahdollisimman nopeasti Suomeen tulon jälkeen. Lapset ja nuoret käyvät ensin niin sanotussa alkuopetuksessa, jossa he opettelevat kieltä ja suomalaisen yhteiskuntaan liittyviä asioita. Sen jälkeen he siirtyvät tavalliselle luokalle tosin usein hieman ikäisiään nuorempien luokalle. Äidinkielen ja uskonnon opetuksen järjestäminen vaihtelee kunnittain. Monet nuoret käyvät yläastetta, kymppiluokkaa tai opiskelevat erilaisissa opistoissa. Monet jatkavat opintoja ammattikoulussa tai lukiossa. Yhdeksi parhaimmista asi-

oista Suomessa kaikki nuoret mainitsivat mahdollisuuden käydä koulua ja opiskella. Nuoret iloitsevat siitä, että ovat turvallisessa maassa ja voivat opiskella:

Suomessa on hyvä se, että kaikilla on oikeus oppia. Pääsee yläasteelle. Tää on kiva, ja rauha opiskella, ei olla, olla sodassa. (Noin 13-vuotias nuori).

No, täällä saa istua koulua. Täällä saa elää, ja ei ole hirveesti vaarallisia asioita. Ei tarvitse pelkää koko ajan. Ei, ei tarvitse pelkää, että joku tulee ja ampuu tai jotain. Täällä on turvallista ja voi elää täällä ja koulutusta. (Noin 17-vuotias nuori).

Elämää ryhmä- ja perheryhmäkodeissa

Moemmat ryhmä- ja perheryhmäkodit, joissa olin työharjoittelussa, ovat viihtyisiä ja kodinomaisia. Kodit vastaavat lasten päivittäisestä huolenpidosta, kasvatuksesta sekä tarpeellisten palveluiden ja aktiviteettien järjestämisestä. Ammattitaitoiset suomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset työntekijät huolehtivat arjen sujumisesta. Kodeissa erimaalaiset lapset ja nuoret asuvat yhdessä ja ovat usein kuin sisaruksia keskenään. Nuoria opetetaan pikkuhiljaa huolehtimaan omista asioistaan ja heille kerrotaan suomalaisen yhteiskuntaan liittyvistä asioista. Kotien tavoitteena on suomalaisten arvojen ja normien opettaminen, jotta nuoret oppisivat elämään suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisaalta kotien on myös tuettava lasten äidinkielen, kotimaan kulttuurin ja

uskonnon säilymistä. Koska lapsilla ja nuorilla ei ole perhettä täällä, ryhmä- ja perheryhmäkodeissa olevat sosiaaliset suhteet ovat heille yleensä tärkeitä. Osa nuorista pitää ryhmä- ja perheryhmäkotia kuin kotinaan. Toisaalta jotkut nuoret kokevat ryhmäkotien säännöt ja syrjäisen sijainnin ja laitonsaisuuden vaikeaksi.

Se on kuin perhe. Kaikki on hyvin, ihan kaikki on kunnossa. Tosi mukavat työntekijät, minä rakastan heitä, minä tykkään heistä! Ryhmäkodissa on tosi hyvä paikka asua, minusta. Ää, kun minä asuin täällä, ensin aamulla ohjaajat herätti minut. Ja sitten aamupala, se oli valmis. Ihan kuin koti! Ja, ja koulussa kun tulin tänne, ruoka valmista, ihan kaikki. Ja sen jälkeen ohjaajat auttoi, auttoivat minua ja tekivät minun läksyt, minun kanssa. Ja, ja ensin he puhuivat minun kanssa englantia. (Täysi-ikäinen nuori).

Se oli ympäri kaikki metsää ja kaupunki on paljon parempi. Sit siin on iso tommosia käytäviä ja kaikki huutaa ja telkkari on vain yks paikka. Maailman huonoin paikka. Talo on paljon parempi. (Noin 13-vuotias nuori).

Nuoria ärsyttävät ryhmä- ja perheryhmäkodeissa asumisessa eniten lukuisat säännöt. Varsinkin teini-ikäiset pojat valittivat kotien säännöistä, joita on heidän mielestään liikaa. Joidenkin nuorten mielestä ryhmäkodit ja vastaanottokeskukset ovat kuin vankiloita. Vain muuttamat nuoret näkevät säännöissä hyviäkin puolia. Nuoret valittavat esimerkiksi ruokailuajoista sekä vieraiden tuomiseen ja harrastuk-

siin liittyvistä säännöistä. Nuoret vääntävät ohjaajien kanssa kättä esimerkiksi taskurahoista ja kotiintuloajoista samaan tapaan kuin suomalaisnuoretkin.

Kodit ovat kuin yhteisöjä, joiden muut asukkaat ovat nuorille kuin sisaruksia ja työntekijät vähän kuin vanhempia. Kodissa asuvat nuoret viettävät paljon aikaa keskenään. Nuoria yhdistävät samantapaiset taustat sekä samanlainen elämäntilanne. Erään kodin samanikäiset pojat muodostavat tiiviin kaveriporukan. Yleensä kodeissa on rauhallista ja leppoisaa, mutta toisinaan nuoret saattavat ottaa yhteen toistensa tai työntekijöiden kanssa.

Ryhmä- ja perheryhmäkodit pyrkivät vahvistamaan lasten ja nuorten perusturvallisuutta säännöllisen päivärytmin avulla sekä luomalla turvallisia aikuissuhteita. Jokaisella nuorella on omaohjaaja ja kodeissa toimii usein myös sosiaalityöntekijä. Yleensä joku kodin henkilökunnasta on sellainen, jonka kanssa nuori keskustelelee asioistaan, vaikka on niitäkin, jotka eivät puhu kenellekään. Lähes kaikilla lapsilla ja nuorilla on ainakin joku harrastus, useimmiten urheiluun liittyvä. Harrastusten kautta monet nuoret ovat löytäneet suomalaisia kavereita.

17-vuotiaat nuoret voivat asua ryhmä- ja perheryhmäkotien yhteydessä sijaitsevilla tukiasunnoissa, joissa he totuttelevat ohjaajien tuella itsenäiseen asumiseen. Tukiasuntojen tarve on usein suurempi kuin niiden määrä. Nuoret kokevat tukiasunnossa asumisen tärkeäksi välivaiheeksi:

Asun yksin, teen ruokaa ja huomenna minusta tulee mies.

Ehkä huomenna oma perhe. Maanantaina rahat tulee minun tilille, sitten kauppaan ja ostan ruokaa ja sitten syön tuolla. Se on harjoitus, mikä on minun life. Jos haluat tyttöystävä tulee tuolla, ei se haittaa. Se on vapaa, ostaa ruoka, kaikki. (Noin 17-vuotias nuori).

Suomessa olevien sukulaisperheiden kanssa asuminen

Monilla Somaliasta tulleilla lapsilla ja nuorilla on Suomessa sukulaisperheitä, joiden luona lapset voivat asua. Joissakin tapauksissa lapsen etu on asua sukulaisperheen kanssa, joissakin taas ryhmäkoti saattaa olla paras ratkaisu. Jos lapsella on sukulaisia Suomessa, hänet voidaan sijoittaa asumaan sukulaisperheeseen. Muutamissa tapauksissa lapsia on sijoitettu myös samasta etnisestä yhteisöstä oleviin perheisiin.

Teini-ikäisten sijoittamista sukulaisperheisiin pyritään välttämään, koska sosiaalityöntekijöiden mukaan nuoret ajautuvat helposti konflikteihin sukulaisperheidensä kanssa. Ongelmat liittyvät usein lasten ja nuorten länsimaistumiseen ja sukupolvien välisiin ristiriitoihin normeista ja rooleista perheessä. Pieniä lapsia sijoitetaan yksityismajoitukseen helpommin kuin vanhempia lapsia. (Mikkonen & Alitolppa-Niitamo 2000, 23–24.)

Sijoituksen tulisi olla pysyvä, jottei lapsi joudu uudestaan vaihtamaan asuinpaikkaa. Lasten sijoituksissa sukulaisperheisiin on joissakin tapauksissa ilmennyt ongelmia, ja joitakin lapsia on jouduttu ottamaan huostaan tai sijoittamaan uu-

delleen. Monesti sukulaisperheen oma sopeutuminen on vielä kesken, perheellä on paljon omia lapsia. Asunnot voivat myös olla liian pieniä. Pitkien turvapaikka- ja perheen-yhdistämishakemusten käsittelyaikojen takia lapset saattavat joutua asumaan sukulaisperheissä paljon luultua pidempään (useita vuosia), eikä siihen oltu varsinkaan aikaisemmin aina varauduttu. (Mikkonen & Alitolppa-Niitamo 2000, 22–24.) Lapsen etnisen taustan, oman kulttuurin ja kielen säilyttämisen kannalta sijoitusta sukulaisperheeseen tai muuhun samasta etnisestä yhteisöstä olevaan perheeseen voidaan pitää hyvänä vaihtoehtona. Lisäksi perhesijoitukset ovat huomattavasti edullisempia kuin laitoshoido. (Mts. 45.)

Kaikki tutkimukseni perheessä asuvat tai asuneet nuoret ovat somaleita. He ovat tulleet Suomeen alun perin sen takia, että heillä on täällä sukulaisia. Sukulaisperheissä asuvilla nuorilla perheen ja suvun välinen ero on häilyvä, koska heidän perheensä on kaukana, mutta he asuvat Suomessa olevien sukulaisten kanssa. Näille nuorille sukulaiset korvaavat jossakin määrin perheen, vaikka monet kaipaavat silti omaa perhettään. Jotkut sukulaisten kanssa asuvat nuoret puhuvat sukulaisistaan omana perheenään, jonka kanssa he ovat tottuneet elämään. Nämä sukulaiset ovat nuoren läheisimmät ihmiset. Perheessä ei ole yksinäistä, koska siellä on sisaruksia ja paljon pikkulapsia. Aikuiset neuvovat ja auttavat kuin omat vanhemmat. Erään nuoren mukaan huolet helpottivat, kun hän muutti ryhmäkodista perheeseen. Yhteydet muihin maanmiehiin ovat tiiviit. Kysyin nuorilta, millä tavalla elämä muuttui, kun he muuttivat ryhmäko-

distä sukulaisperheeseen. Eräs 16-vuotias nuori kertoi, että perhe neuvoo ja auttaa ongelmatilanteissa.

Se on hyvä nyt. Jos mulla tulee ongelma tai jos mietin, miksi olen täällä, he aina neuvovat, kertovat mitä osaavat. Mun täti on samanlainen kuin mun äiti.

Jotkut nuoret olisivat halunneet muuttaa sukulaisperheeseen asumaan, mutta se ei ollut onnistunut. Nyt he voivat kuitenkin lomilla käydä perheen luona kylässä. Eräs nuori oli itsekin sitä mieltä, että hänen on parempi asua ryhmäkodissa ja sen jälkeen perheryhmäkodissa kuin nuoren serkun kanssa. Serkku ei olisi huolehtinut hänestä tarpeeksi, koska hänellä oli täysi työ huolehtia omista asioistaankin.

Sai toivoa ja mun piti muuttaa serkulle. Mutta ryhmäkodin työntekijät sanoivat: hän [serkku] on nuori, ei voi ottaa vastuuta, auttaa läksyissä, ei suostunut. Sitten mä sanoin, että perheryhmäkotiin. Somaliassa aikuiset määrää, pitää kuunnella. Se oli hyvä, mä tiesin, ettei me voitu tulla hyvin toimeen. Mielelläni asuisin hänen kanssaan, mutta opiskelijien kannalta oli järkevää. Olisin laiska muuten, täällä koulu tärkeää, hän ei herättäisi minua, hän nukkuisi itsekin.

Sekä sukulaisperheessä että suomalaisissa laitoksissa asumiseen liittyy useita etuja ja heikkouksia/näkökohtia / hyviä ja huonoja puolia. Joillekin nuorille sopii sukulaisperheessä asuminen, toisille taas ryhmä- tai perheryhmäkoti. Bardyn (1989) mukaan sijoituksen pysyvyydellä on enemmän merkitystä

kuin sillä, onko sijoituspaikka perhe vai jokin laitos. Yhdistetyt ryhmä- ja perheryhmäkodit takaavat pitkäaikaisen sijoituksen. Samaan voidaan päästä myös sukulaisperheissä, kun sijoitukseen liittyvät tekijät selvitetään hyvin etukäteen.

Sukulaisperheessä asuminen saattaa helpottaa perheestä erossa oloa ja olla laitosta parempi perheen korvike. Laitoksissa asumisen hyvä puoli on mm. se, että siellä nuoria valmennetaan itsenäiseen elämään suomalaisessa yhteiskunnassa. Sukulaisperheissä asuvilla nuorilla taas on ympärillään maanmiehiä, omaa kieltä ja kulttuuria, mutta heillä saattaa olla laitoksissa asuvia vähemmän kontakteja suomalaisiin. Ryhmä- ja perheryhmäkodeissa asuvilla nuorilla on usein perheissä asuvia enemmän kontakteja suomalaisiin ja heidän voi olla helpompi integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan ja asua itsenäisesti. Kotimaahan paluu taas saattaa olla perheessä asuneille helpompaa.

Elämä ilman perhettä – ”Vaikka olen jo iso tyttö, minäkin tarvitsen äitiä”

Vanhempien poissaolo näkyy monella tavalla. Osa nuorista ajattelee ja kaipaava vanhempiaan jatkuvasti. Jotkut myös puhuvat vanhempien ja perheen puuttumisesta usein ja paljon. Jotkut nuoret ovat työntäneet asian taka-alalle ja keskittyvät elämään Suomessa. He eivät puhu perheestään paljon, mutta ajatuksissa perhe on läsnä. Joillakin perheen katoamisesta on kulunut jo kymmenen vuotta, mutta he eivät ole luopuneet toivosta saada perheeseen yhteys. Vaikka perhettä ei

voi unohtaa päiväkään, ei perheen puuttuminen yleensä estä nuoria elämästä jokapäiväistä elämäänsä.

Suurperheissä asuneiden nuorten elämä Suomessa ilman perhettä eroaa täysin siitä, mihin he ovat tottuneet. Osa nuorista ei tiedä, missä heidän perheensä on, osa taas on yhteydessä perheeseen. Nuoret kaipaavat erityisesti äitiään, perheen seuraa ja läheisyyttä sekä vanhempien tukea ja neuvoja. Lisäksi nuoret ovat huolissaan perheen kohtalosta. Osalla nuorista on sisko tai veli Suomessa. Sisarukset ovat läheisiä ja pystyvät usein tukemaan toisiaan. Jotkut nuoret kokevat olevansa omillaan ja päättävänsä asioistaan yksin. Nuorista pari on joutunut perheestään eroon jo nuorena ja alkanut sen jälkeen huolehtia itsestään ja ottaa vastuuta asioista. Kaikki nuoret kokevat vaikeimmaksi asiaksi perheestä erossa olemisen. Nuoret kaipaavat erityisesti äitiään ja perheen tukea, läheisyyttä ja neuvoja. Nuoret kuvaavat tilannettaan muun muassa näin:

Se on vaikeaa, että me ollaan ilman perhettä. Se on tosi vaikeaa, liian vaikeaa joskus. Ei mitään muuta. Se on, se on niin vaikea. Vaikka, minäkin, vaikka olen iso tyttö, mutta tarvitsen äitiä. Mutta Omar on niin pieni, Omar tarvitsee paljon rakkautta. Minäkin, kun minä olin pieni, minä tarvitsin paljon rakkautta, äitin rakkautta. (Täysi-ikäinen nuori).

Ikävän lisäksi nuoria vaivaa jatkuva huoli perheestä. Surun ja huolten takia on vaikea keskittyä opiskeluun ja elämään täällä. Erytisen vaikeaa on niillä nuorilla, jotka ei-

vät tiedä, missä heidän perheensä on tai jotka eivät ole kuulleet perheestään pitkään aikaan. Eräs nuori kertoi, ettei ollut kuullut perheestään kymmeneen vuoteen:

Minä en tiedä, missä minun perhe on. Minä laitoin Punainen Risti etsii niitä. Ei mitään, ne sanovat, että alue, ei liiku mikään, ei kulje auto, vain helikopteri. Siellä kuollut paljon ihmisiä. Kirjoitin kirje, se tuli takaisin. Nyt on mennyt jo pitkä, on mennyt jo yli yhdeksän vuotta. Yhdeksän vuotta, kun se tapahtu, se on liian kaukana. Ja paikka on muuttunut, siellä on tapahtunut paljon sotia ja asioita. Minä en voi sanoa, että ei ole perhettä, vaikka minä tiedän, että on mahdollon tavata heitä. Minun sydämessä he ovat jossakin, on toivo, vaikka menee 30 tai 40 vuotta, koska minä en ole nähnyt tai kuullut, että he ovat kuolleet. Se on vaikea, kun ihmiset kysyvät, missä sinun perhe on. Se on vaikea puhua, yleensä minä sanon, etten tykkää puhua semmosta. (Täysi-ikäinen nuori).

Sitten, silloin minä, ajattelin, että pitäisi kuolla. Se on huono elämä ei saa unta, aina ajattelee. Minusta on huono, että miksi toiset ovat turvassa ja toiset ei, toiset eivät ole turvassa. Minusta se on huono, että miksi minä olen turvassa ja äitini ei ole turvassa? Koko ajan olen huolissani. Sitten minä rupean ajattelemaan, että... en pysty auttamaan heitä. (Huokaus). On vaikea ymmärtää, teillä on eri, erilainen elämä. (Täysi-ikäinen nuori).

No, voi olla, että jos on yksin koko ihan pienestä lähtien, voi

unohtaa esimerkiksi kulttuurin. Voi unohtua, että miten kohdellaan vanhempia. Yksin, liian paljon yksin, ei muista, ei sydän muista, että niinku perhe. Pienenä on vähän vaikeampi, jos ei oo perheen kanssa. (Noin 16-vuotias nuori).

Joo, koska täällä ei oo meidän perhettä, jos minun äitini olisi täällä, varmasti hän neuvoisi meitä, mikä on väärin ja mikä on oikein. Afganistanissa on, vanhemmat aina neuvovat lapsille että, tämä on väärin ja tämä on oikein. (Täysi-ikäinen nuori).

Nuorten sosiaaliset verkostot

Nuorten sosiaaliset verkostot ovat poikkeuksellisia, koska he ovat menettäneet kaikki vanhat verkostonsa. He ovat jo saapuessaan vaikeassa tilanteessa, koska ovat joutuneet eroon vanhemmistaan ja kulttuuristaan sekä usein läpikäyneet traumaattisia sotakokemuksia. Ketkä ovat ne henkilöt, jotka ainakin jossakin määrin täyttävät vanhempien paikan ja ovat aikuisauktoriteetteina nuorille? Mistä nämä nuoret saavat sosiaalista tukea?

Tutkimukseni nuorten verkostot voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: virallisiin tahoihin, muihin aikuissuhteisiin ja vertaisryhmiin. Viralliset tahot ovat osa ilman huoltajaa tulevien pakolaislasten vastaanottoa, ja nämä suhteet perustuvat siihen, että jokaisella pakolaislapsella kuuluu olla sellainen. Virallisia tahoja nuorten verkostoissa ovat laitosten työnteki-

jät, puhevaltaa lapsen asioissa käyttävät edustajat sekä mahdollinen ammattiapu. Suurin osa nuorista kokee kuitenkin ulkopuolisille ammattilaisille puhumisen vieraaksi ja sopimattomaksi, eivätkä nuoret yleensä turvaudu ammattiapuun, vaikka heillä olisikin vaikeaa. Tämän takia on erityisen tärkeää, että nuorilla on verkostossaan sellaisia tahoja, joilta he saavat tukea ja joiden kanssa he voivat puhua asioistaan. Joidenkin nuorten kohdalla muut kuin kieleen perustuvat menetelmät, esimerkiksi erilaiset taideterapiat ovat osoittautuneet toimiviksi.

Joillekin nuorille ryhmä- ja perheryhmäkotien ohjaajat saattavat olla ainoita läheisiä suomalaisia aikuisia, jotka heillä on. Jotkut teiniikäiset nuoret taas yrittävät tietoisesti pitää etäisyyttä ohjaajiin. Kodeissa on myös niin sanottuja maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, joiden kanssa osa nuorista voi puhua äidinkieltään. Ryhmä- ja perheryhmäkodista perheisiin tai omaan asuntoon muuttaneet nuoret muistelevat enimmäkseen vain lämmöllä kodin ohjaajia. Vielä kodeissa ja tukiasunnoissa asuvat nuoret taas ovat kriittisempiä. Heille monet asiat ovat ehkä vielä liian lähellä. Kodeista poismuuttaneet nuoret näkevät paremmin kodissa asumisen hyvät puolet ja osaavat arvostaa sitä tukea ja apua, jota saivat ohjaajilta.

Minulla on täällä Suomessa ihan kaikki ohjaajat on minulle tärkeitä. Minä kunnioitan täällä kaikkia, koska kaikki ovat auttaneet minua ihan paljon. Minä arvostan, mitä he tekivät. En ikinä mene sanoon niille jotakin paha, mä olin aina niiden kans-

sa, sama kuin minun vanhemmat ne oli mulle. (Täysi-ikäinen nuori).

Ryhmä- ja perheryhmäkodeissa nuoret ovat usein kuin yhtä perhettä, jonka kesken vallitsee vahva me-henki. Vanhempia ja perhettä ei voi korvata, mutta työntekijät ovat nuorille jonkinlaisia keinoäitejä ja isiä. Muutamat nuoret pitävät ohjaajia kuin vanhempina tai parhaina kavereinaan. Joillekin ohjaajat ovat kaukaisempia, mutta silti kaikki nuoret tarvitsevat ohjaajien tukea. Varsinkin omaohjaaja on nuorille yleensä läheinen. Myös omasta maasta tuleva samaa sukupuolta oleva työntekijä on nuorille tärkeä.

Nuorten suhde työntekijöihin on usein ristiriitainen. Nuoret luottavat ja turvaavat työntekijöihin, mutta myös kritisoivat heitä ja kapinoivat. Tässä mielessä työntekijät ovat selvästi ottaneet vanhempien paikan nuorten elämässä. Nuoret haluavat yhtä aikaa pois kodista ja toisaalta kapinoivat sitä vastaan, että täysi-ikäiseksi tultuaan pitäisi muuttaa pois.

Nuoret saavat kotien työntekijöiltä paitsi käytännöllistä, myös tunnepitoista tukea. Kotien ohjaajat kertovat suomalaisen yhteiskunnan tavoista ja toiminnasta, keskustelevat, ottavat tarvittaessa syliin ja lohduttavat. Nuoret voivat puhua asioistaan omaohjaajan, muiden ohjaajien, sosiaalityöntekijän, edustajan ja kodin johtajan kanssa. Yleensä ainakin yksi näistä henkilöistä on sellainen, jonka kanssa nuori tulee hyvin toimeen ja puhuu asioistaan. Osa nuorista sanoo, että voi puhua lähes kaikista asioista ohjaajien kanssa ja että puhuminen piristää ja parantaa oloa.

Jokaiselle Suomeen ilman huol-

tajaa tullee alaikäiselle turvapai-
kanhakija- ja pakolaislapselle määrätään yleensä edustaja mahdollisimman pian Suomeen saapumisen jälkeen (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 439/1999). Edustajan päätetehtävä on käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lasta koskevissa asioissa ja huolehtia lapsen edun toteutumisesta turvapaikka- ja perheenyhdistämisasiossa sekä esimerkiksi lapsen asuinpaikasta päätettäessä. Edustajan on kuultava lasta ennen kuin tekee lasta koskevia päätöksiä. Edustaja ei ole vastuussa lapsen päivittäisestä hoidosta. Edustaja on eräänlainen välittäjä eri tahojen (lapsen, viranomaisten, lapsen sukulaisten) välillä. Edustajan tehtävät päättyvät, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai saa perheensä Suomeen. (Rantanen 1998, 25-26.)

Lähes kaikki nuoret ovat sitä mieltä, että edustajasta on apua. Nuoret tarvitsevat edustajaa erilaisiin asioihin riippuen tilanteestaan sekä siitä, millainen suhde nuorella ja edustajalla on. Joillakin nuorilla on edustajaan virallinen, asiapohjainen suhde, joillakin taas läheisempi. Muutamilla nuorilla edustaja liittyy lähinnä ongelmien selvittelyyn. Neljällä nuorista ei ole edustajaa, vaikka alle 18-vuotiailla, ilman huoltajaa Suomessa olevilla nuorilla pitäisi olla edustaja. Nähdäkseni nuoria helpottaa jo pelkkä tietoisuus siitä, että edustaja on olemassa ja edustajaan voi ottaa yhteyttä.

Muita aikuissuhteita nuorten verkostoissa ovat yhteydet perheeseen ja sukulaisiin, Suomessa asuvat sukulaiset ja maanmiehet sekä suomalaiset ystäväperheet. Nuorten yhteyksiä perheeseen,

mahdollisiin Suomessa oleviin sukulaisiin ja etniseen yhteisöön pyritään tukemaan, mutta tehtävä ei aina ole helppo. Nuorten maanmiehet asuvat yleensä pääkaupunkiseudulla tai Etelä-Suomen kaupungeissa kaukana nuorten asuinpaikoista. Jotkut nuoret ovat ainoita maansa edustajia asuinalueellaan. Monet somalialaiset ja afganistanilaiset nuoret kertoivat saavansa tukea, apua ja neuvoja omanmaalaisilta aikuisilta:

No, kyllä ainakin meidän on tapana, että jos on nuori, aikuiset puuttuvat sinun elämään paljon. Se on semmonen kulttuuri. Antavat paljon neuvoja ja sellaista. Jokainen mies, joka on, joka on minua vanhempi, jos he näkevät, että minä teen esimerkiksi jotain väärin, tulee kertomaan mulle, että miksi sinä teet noin. Se on normaalia somalialaista kulttuuria. (Täysi-ikäinen nuori).

Sukulaisperheissä asuvilla somalinuorilla on jatkuvasti omanmaalaisia, läheisiä aikuisia ympärillä ja perheet käyvät kylässä toistensa luona. Toisaalta myös useimmat ryhmäkodissa asuvat somalinuoret tapaavat omanmaalaisia aikuisia vastaanottokeskuksessa, moskeijassa, kaupungilla ja tuttujen välityksellä. Jotkut kodeissa asuvat nuoret kokevat kuitenkin, ettei omanmaalaisiin aikuisiin ole helppo tutustua, vaikka heitä asuisikin lähiseudulla.

Pelkästään se, että ollaan kotoisin samasta maasta, ei välttämättä riitä yhdistäväksi tekijäksi. Somali-
en kesken sosiaalisten verkostojen muodostumiseen saattaa vaikuttaa kunkin klaanijäsenyys ja asennoituminen klaanisiin. Jot-

kut Suomessa asuvat iäkkäämmät somalit eivät välitä klaaneista, mutta joillekin, varsinkin miehille, ne ovat poliittisesti ja sosiaalisesti tärkeitä. (Alitolppa-Niitamo 1994, 43.) Tutkimukseni somalinuoret eivät puhuneet Somalian klaaneista. Joko klaanismi on liian herkkä tai lähellä oleva aihe tai sitten nuoret ovat sanoutuneet siitä irti tietoisesti tai tiedostamatta, eivätkä halua jatkaa klaanismia.

Sukulaisten merkitys vaihtelee nuoren olosuhteista riippuen. Jotkut somalinuoret asuvat sukulaisten kanssa, joillakin nuorilla taas ei ole lainkaan yhteyttä sukulaisiin. Useimpien nuorten sukulaiset ovat hajallaan kotimaassa, sen naapurimaissa, Euroopassa ja Amerikassa. Yhteydenpito kotimaahan jääneisiin on useimmiten lähes mahdotonta. Vain osalla nuorista on perheeseensä säännöllinen tai edes satunnainen puhelin- tai kirjeysteys. Kaikilla on yhteydenpidossa samoja ongelmia, sillä posti ei kulje luotettavasti useimpien nuorten kotimaihin. Lisäksi puheluja ja postia saatetaan tarkkailla, ja postin lähettäminen voisi vaarantaa sukulaisten turvallisuuden. Nuorilla ei ole useimmiten rahaa kalliisiin kaukopuheluihin. Muutamilla nuorilla on perheenjäseniä tai muita sukulaisia Euroopan maissa, jolloin yhteydenpito on helpompaa ja usein tiiviimpää kuin muilla.

Joissakin laitoksissa lapsille ja nuorille on järjestetty suomalainen ystäväperhe. Perheen kanssa lapset voivat viettää aikaa, kyläillä ja vaikkapa käydä mökillä tai saunoa. Ystäväperheillä on yleensä samanikäisiä omia lapsia. Ystäväperhe toiminnan kautta nuoret saavat käsitksen siitä, miten suomalaisper-

heet elävät ja asuvat, mitä perheen vanhemmat tekevät työkseen jne. Ystäväperheet ovat haastattelimilleni nuorille tärkeitä ja läheisiä, usein ainoita suomalaisaikuisia, jotka he tuntevat laitosten työntekijöiden lisäksi. Ystäväperhetoimintaa olisikin mielestäni hyvä laajentaa koskemaan kaikkia Suomessa ilman perhettä asuvia pakolaisia. Joillekin nuorille ystäväperhe on vähän kuin oikea perhe.

Minä kävin viime kuussa. Söin ruoka tuolla. Hän tykkää minua paljon. Yksi poika, mukava poika. Hän kysyy, hän haluaa tietää, mikä minä. Jos sinä haluat olla yötä, soita, tule, tämä on sinun talo, tervetuloa. Se on sama minun perhe. (Noin 17-vuotias nuori).

Nuorten vertaisryhmiä ovat sisarukset, omanmaalaiset ja muut ulkomaalaiset kaverit, tyttö- ja poikaystävät sekä suomalaiset kaverit. Niille nuorille, joilla on sisko tai veli Suomessa, tämä on yleensä läheisin henkilö, joka heillä on. Sisarukset ovat toisilleen tärkeitä ja läheisiä riippumatta siitä, asuvatko nuoret perheessä vai ryhmäkodissa. Yhden perheessä asuvan nuoren isovelji on paras kaveri. Toisen perheessä asuvan nuoren isosisko on kuin äiti, jonka kanssa nuori on asunut suurimman osan elämästään. Siskon lapset taas ovat kuin nuorempia sisarusia. Eräät ryhmäkodissa asuvat sisarukset ovat niin kiinni toisissaan, että vanhemmasta on tullut nuoremmalle kuin äiti, eivätkä he halua lähteä mihinkään ilman toista. Yhdet veljekset taas asuvat yhdessä ja ovat toisilleen tavallaan kaikki kaikessa, koska heillä ei ole yhteyttä muihin perheenjäseniin tai sukulaisiin.

Haastattelujen ja havaintojeni perusteella näyttää siltä, että jos sisarusten ikäero on suuri, tulee vanhemmasta sisaruksesta helposti nuoremmalle kuin äiti tai isä, joka tuntee olevansa vastuussa nuoremmasta. Jos sisarukset ovat melko samanikäiset, heistä voi tulla hyvin läheiset, ja he voivat olla tukena toisilleen. Ystävien merkitys korostuu, koska nuorten perheet eivät ole Suomessa. Useilla nuorilla ystävät ovat verkoston tärkein osa. Kaikilla nuorilla on joitakin kavereita, eikä kukaan ole täysin yksin. Monien nuorten tärkeimmät kaverit ovat ryhmä- ja perheryhmäkotien nykyisiä ja entisiä asukkaita.

Ryhmä- ja perheryhmäkotien toiminnan tavoite on, että pois muuttavien nuorten tulisi omata toimiva sosiaalinen verkosto. Joillakin nuorilla onkin paljon sekä suomalaisia että ulkomaalaisia kavereita. Suuri osa nuorten omanmaalaisista ja muista ulkomaalaisista kavereista on sellaisia, joihin he ovat tutustuneet asuessaan samassa ryhmä- tai perheryhmäkodissa. Jotkut pitävät yhteyttä niihinkin, jotka ovat muuttaneet muualle perheryhmäkotiin, sukulaisperheeseen tai omaan asuntoon. Eräissä kodissa asuu vain poikia, jotka muodostavat tiiviin kaveriporukan keskenään: *Tässä talossa on kaikki, kaikki on mun kavereita. En tiedä mitä ajatella, ne on minun people.*

Joillakin nuorilla on kova tarve puhua melkein kenen tahansa kanssa, joka vain kuuntelee. Jotkut nuoret taas eivät puhu kenellekään asioistaan eivätkä näytä tunteitaan. He päättävät itse asioistaan ja miettivät niitä itsekseen. Muutamat nuoret haluavat ratkaista asiat itse, koska eivät luota muihin tai eivät ole tottu-

neet puhumaan asioistaan. Monet nuoret eivät puhu kavereiden kanssa tärkeistä ja vaikeista asioista tai päätöksistä. Kavereiden merkitys on nuorille enemmänkin se, että ollaan yhdessä, urheillaan, harrastetaan ja pidetään hauskaa, muttei puhuta vakavia.

Monilla ryhmäkodissa asuvilla pojilla ja joillakin tyttöillä on ollut suomalainen tyttö- tai poikaystävä. Yksi poika on kihloissa suomalaisen tytön kanssa, ja parilla muullakin on parhaillaan tai on ollut pitkäaikainen seurustelusuhde suomalaisen kanssa. Muutamilla nuoremmilla pojilla tyttöystävät tulevat ja menevät, eikä niistä ole tullut mitään sen vakavampaa. Olipa seurustelusuhde vakava tai ei, suomalaisten kanssa seurustelevat nuoret oppivat suomen kieltä ja tapaavat kumpunninsa suomalaisia kavereita ja usein myös perheen. Ryhmä- ja perheryhmäkodeissa suhtaudutaan melko sallivasti nuorten seurusteluun, ja seurustelevat parit voivat yöpyä toistensa luona. Perheissä asuville nuorille tämä ei ehkä ole niin helppoa. Joitakin nuoria suomalaisnuorten kevyt seurustelukulttuuri arveuttaa. Jotkut tytöt eivät halua käydä ulkona, koska he pelkäävät muslimimiesten paheksuntaa. Eräs nuori on todella iloinen siitä, että tuli juuri Suomeen, koska tapasi täällä tyttöystävänsä. Tulevaisuudensuunnitelmia on jo paljon.

Jos minä en tulla Suomessa, en nähdä minun tyttöystävä. This is my luck, good luck, tämä nainen, this is my life, you stay here. If this is not my luck, I go. Ystävänpäivänä menimme kihloihin. Jos minä täytän 18, naimisiin. Se on ensimmäinen asia. (Noiin 17-vuotias nuori).

Sillä, minkä maalaisia nuorten kaverit ovat, ei periaatteessa ole mitään väliä, kunhan kavereita on. Kuitenkin ulkomaalainen nuori, joka asuu Suomessa, muttei tunne suomalaisia, saattaa olla jollakin tapaa ulkopuolinen eikä pääse ”sisään” samalla tavalla kuin ne, joilla on myös suomalaisia kavereita. Joillakin nuorilla on paljonkin suomalaisia kavereita, toisilla taas ei. Muutamat nuoret kertoivat, että heillä on suomalaisia kavereita tai tuttuja, muttei hyviä ystäviä. Monet nuoret korostavat sitä, ettei kavereiden kansallisuudella ole mitään väliä. Pääasia on, että tulee toimeen. Toisaalta muutamat nuoret kaipaavat suomalaisia kavereita, joilta voisi kysyä neuvoa eri asioissa. Suomalaisia tovereita monet ovat löytäneet harrastusten kautta, mutta koulussa useimmilla ei ole ystävyysuhteita. Joillakin nuorilla ei ole ikäisiään kavereita eikä ystäviä laitoksen ulkopuolella. Tällöin itsenäisen elämän aloittaminen ryhmäkodista muuton jälkeen on erityisen vaikeaa.

Harrastuksilla on odottamattoman suuri merkitys nuorten verkostoissa, sillä monet nuoret ovat löytäneet urheiluharrastusten kautta kavereita. Tyttöillä on kavereita ja harrastuksia vähemmän kuin pojilla, eikä heidän ole yhtä helppo kuin poikien omaksua suomalaisia elämäntapoja.

Monilla nuorilla ei ole koulussa kavereita. Joistakin nuorista tuntuu, etteivät suomalaiset yritä tutustua heihin, eivätkä heidän siten yritä tutustua suomalaisiin, kyse on jonkinlaisesta molemminpuolisesta reaktiosta. Muutamat nuoret sanovat, ettei suomalaisten kanssa ole oikein mitään yhteistä. Eräs nuori arveli, ettei hänellä ole

koulussa kavereita, koska hän on vanhempi kuin luokkatoverinsa eivätkä suomalaisnuoret ymmärrä hänen tilannettaan ja kulttuuriaan. Ainoastaan yksi nuori sanoi, ettei hänellä ole koulussa kavereita sen takia, että hän on ulkomaalainen. Jotkut nuoret sanoivat, että heillä on koulussa suomalaisia kavereita. Vaikutti kuitenkin siltä, että he eivät yleensä tapaile näiden kavereiden kanssa koulun ulkopuolella.

Riippuu nuoren tilanteesta ja ongelmasta, millainen apu ja tuki milloinkin auttaa. Ohjaajien kanssa puhuminen auttaa esimerkiksi stressitilanteissa ja päätöksenteossa. Läheisten kavereiden tai sisarusten tunnepuolen tuki ja lohdutus saattaa auttaa esimerkiksi koti-ikävään ja huoliin. Toisaalta muutamat nuoret sanoivat, ettei perheestä erossa olemiseen ja pitkään turvapaikkapäätöksen odottamiseen auta mikään. Joissakin tilanteissa nuoret tarvitsevat myös materiaalista apua, kuten rahaa tai tietoa suomalaisesta yhteiskuntajärjestelmästä. Tällaista konkreettista apua nuoret voivat saada ohjaajilta, sukulaisilta, kavereilta tai ystäväperheeltä.

Ei riitä, että nuorilla on verkostossaan tahoja, joilta he voivat saada sosiaalista tukea. Tuki on myös osattava ottaa vastaan, eikä se ole nuorille aina helppoa. Yksinäinen nuori saattaa esimerkiksi torjua kyläilykutsut, ongelmainen nuori taas työntekijöiden avun, toinen nuori haluaa näyttää työntekijöille, että tulee toimeen yksinkin. Nuoret saattavat toisinaan käyttäytyä kuin murrosikäiset ja olla sitä mieltä, että työntekijät ovat väärässä ja haluavat vain rasisisilla säännöillään vaikeuttaa heidän elämänsä.

Pysyvät ja läheiset aikuiskontaktit ovat nuorille välttämättömiä, olivatpa kontaktit maanmiehiin tai suomalaisiin. Ilman sosiaalista tukea nuoren ainoa keino selvittää vaikeista tilanteista, ovat riittävät henkilökohtaiset voimavarat. Nuorten verkoston keskushenkilö on kotimaassa yleensä ollut äiti tai vanhemmat yhdessä. Suomessa keskushenkilön jättämää aukkoa paikkaavat useat eri henkilöt, sillä harvalla nuorella on yhtä tärkeää henkilöä, joka täyttäisi keskushenkilön paikan. Varsinkin vanhemmasta siskosta tai veljestä tulee helposti keskushenkilö, joka korvaa vanhempien paikkaa. Nuoret saavat sosiaalista tukea sisarusilta, tyttöystäviltä, ohjaajilta, ulkomaalaisilta ystäviltä ja jotkut ystäväperheeltä.

Rasismi osa nuorten arkea

Nuoret toivat itse haastatteluisissa esiin rasismiin ja ennakkoluuloihin liittyvät asiat, ja niistä oli selvästi tarvetta puhua. Suomalaisen suhtautumisessa ulkomaalaisiin näyttää olevan eroja eri puolilla Suomea. Kaikille nuorille on kuitenkin huu-deltu rasistisesti kaupungilla ja heitä kohtaan on käyttäytytty muutenkin rasistisesti. Useat nuoret miehet ovat joutuneet tappeluihin ja uhkaaviin tilanteisiin. Ainoastaan sellaiset tytöt, jotka eivät juurikaan käy ulkona iltaisin, eivät olleet törmänneet rasismiin. Sukulaisperheissä asuvat nuoret arvelivat tilanteensa olevan sen takia helpomman, että he asuvat pääkaupunkiseudulla. Isoissa kaupungeissa asuu nuorten mukaan niin paljon ulkomaalaisia, etteivät suomalaiset kiinnitä heihin paljonkaan huomiota eivätkä suomalaiset uskaltaisi hyökätä heidän kimppuunsa, koska heitä on paljon.

Nuorten kokemukset ennakkoluuloista, syrjinnästä ja rasismista ovat osa heidän arkeaan. Kielteiset kokemukset vaikuttavat varmasti heidän suhteisiinsa suomalaisten kanssa, vaikka monet nuoret toivatkin esiin sen, etteivät kaikki suomalaiset tietenkään ole mukana rasismissa. Nuorten on vaikea luottaa suomalaisiin, kun he ovat nähneet, miten epäluuloisesti ja vaarallisesti jotkut suomalaiset käyttäytyvät heitä kohtaan. Rasismiin tottuneet nuoret alkavat helposti tulkita lähes kaikki vastoin-käymiset rasismista johtuviksi ja rasismi saatetaan lopulta vetää mukaan kaikkiin asioihin. Rasismi voi olla myös tapa selittää asioiden syitä ja sitä kautta jäsentää elämää. Toisaalta syrjintäkokemusten vaikutusta nuorten elämään ei voi vähätellä, sillä tutkimusten mukaan niillä on kielteinen vaikutus nuorten hyvinvointiin, ja ne lisäävät maahanmuuttajien kokemaa stressiä (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000b, 116).

Nuorimpia poikia lukuun ottamatta kaikki pojat kertoivat tappe-luista ja uhkaavista tilanteista suomalaisten kanssa. Tytötkin olivat usein kokeneet rasistista huutelua ja häiriköintiä. Nämä asiat eivät voi olla vaikuttamatta nuorten ja suomalaisten välisiin suhteisiin kou-lussa, työssä ja vapaa-aikana. Asia on nuorille selvästi tärkeä, siitä on tarvetta puhua, ja heillä on siitä paljon sanottavaa. Jotkut nuoret suhtautuvat tyynesti kohtaamaansa rasismiin: Tämä rasismiongelma on se, joka on joka maassa, mutta ei tämä ole paljon haitannut. Eräs nuori totesi yksinkertaisesti, että kaikissa kansoissa on sekä hyviä että huonoja ihmisiä. Ei voi yleistää.

No, suomalaiset on paljon erilaisia ja muslimit. Joskus voi olla joku, jotkut ovat typerä. Jotkut ovat taas niinku kaveri. Ei olla aina, tai ei olla vain suomalaisia. Jokaisella kansalla on, joskus tulee huonoja ihmisiä ja hyviä ihmisiä. (Noin 17-vuotias nuori).

Jotkut nuoret kertoivat kuulevan- sa niin paljon kaikenlaista huute-lua, ettei siitä enää voi välittää, koska sitten saisi murehtia koko ajan. Toisaalta nuoret saattavat tulla rasismia kohdattuun helposti niin yliherkiksi, että näkevät kaikilla rasismia ja heistä tuntuu, että kaikki vastoinkäymiset johtuvat suomalaisten kielteisistä asenteista heitä kohtaan. Suutuspäissään nuoret epäilivät jopa ohjaajien olevan rasisteja ja syyttivät heitä rasismista, jos nämä esimerkiksi kiel-sivät jotakin.

Eräs nuori kertoi kohtaamisista erilaisten suomalaisnuorten ja jengien kanssa. Hänen mukaansa pahimpia ovat ne, jotka käyvät kimp-puun mitään kysymättä ja sanomatta. Hieman helpompaa on sel-laisten kanssa, jotka tulevat jutte-lemaan.

Paha? Pahan on tyypillinen nuorten jengi, joka tulee sinut vastaan ilman sanoo sinulle mitään, ilman tietää, mistä olet tai kuka olet. Se on erilainen väri, jos olisi venäläinen, ei tunnista tuo on ulkomaalainen, ei tiedä, nyt pitäisi tehdä jotain paha. Joskus olen puhunut rasistin kanssa. Jotkut tulevat puhumaan ihan rauhassa. Kysyvät, miksi sinä olet täällä. Jotkut ovat ihan kiva rasisti, hän on älykkäämpi. Sen jälkeen hän ehkä lyö, mutta jotkut vain puhumalla. Pahan on

tu, joka ei puhu mitään, tulee vain lyömään. Joskus on pesäpalloilla tai pullo kädessä: ”Vittu, neekeri!”. Vähiten paha on ne, jotka tulevat juttelemaan ja on älykäs. Ensimmäinen hän lyö, toinen luo sanoma puhumalla. (Täysi-ikäinen nuori).

”Minä haluan minun äiti tänne! Miksei hän tule?” – Perheen yhdistäminen

Kaikki turvapaikan ja tietynlaisen oleskeluluvan (ns. A3-status) saaneet ovat Suomessa oikeutettuja hakemaan perheen yhdistämistä. Alaikäisten kohdalla perheen yhdistämisoikeus koskee vanhempia tai huoltajia ja alaikäisiä, naimattomia sisarusia (ulkomaalaislaki 18b §). Pakolaisen perheen yhdistämistä hakeva ei ole vastuussa perheen yhdistämisen kustannuksista tai perheen jäsentensä toimeentulosta Suomessa. Monissa muissa Euroopan maassa perheen yhdistämistä hakevilta edellytetään esimerkiksi pitkää maassaoloaikaa tai kykyä elättää maahan tulevat perheen jäsenet.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella on oikeus perheen jälleenyhdistämiseen (10 art.). Kun perhe asuu eri puolilla maailmaa, Suomessa asuva perheen jäsen voi hakea Ulkomaalaisvirastolta perheen yhdistämistä (ks. kuva 1). Perheen yhdistämistä voi hakea vasta sitten, kun on saanut turvapaikan tai tietynlaisen oleskeluluvan (ns. A3-status). Turvapaikkahakemusten pitkät käsitteilyajat viivästyttävätkin perheen yhdistämisprosessin aloittamista. Joillekin hakijoille tehdään DNA-testejä perhesiteiden var-

mistamiseksi. (Mikkonen & Alitolppa-Niitamo 2000, 38.) Haastattelemistani nuorista kukaan ei ollut vielä saaneet perhettään Suomeen, mutta perheen tuloon liittyvät odotukset olivat korkeat. Monet nuoret uskovat huolien helpottavan ja uuden elämän alkavan sitten, kun heidän perheensä tulee:

Ihana elämä ja sitten aika uusi elämä. Ei tarvi mitään miettiä ja sitten voi nukkua ihan rauhassa yö ja sitten käydä koulua säännöllisesti. Se on varmaan se on uusi elämä tulee... (Täysi-ikäinen nuori).

Mä olisin onnellinen. Elämä muuttuisi niin paljon! Mä olisin mun äidin kanssa koko ajan! (Nauraa). (Noin 16-vuotias nuori).

Kaikilla perheen yhdistäminen ei kuitenkaan ole onnistunut. Perheillä ei aina ole rahaa tai muuten mahdollisuutta matkustaa Suomen lähetystyöhön, joka saattaa usein olla toisessa maassa. Vanhemmat saattavat olla jo vanhoja, ja lähteminen saattaa tuntua ylivoimaiselta, vaikka kotimaan tilanne olisi kuinka vaikea.

Olen hakenut (perheen yhdistämistä). Olisi pitänyt tulla, jos niillä olisi mahdollisuus, viime vuonna mä sain kaksi eiku kolme kirjettä (Ulkomaalaisvirastosta), et heidän pitäisi mennä haastatteluun suurlähetystyöhön. Mutta joka kerta niillä ei ole rahaa, maksaa asunnot, matkat, Keniaan, Etiopiaan... Mun piti lähettää niille rahaa, mutta en ole voinu tehdä sitä. (Täysi-ikäinen nuori).

Jotkut nuoret olivat saaneet sellaisen oleskeluluvan (A4-status),

joka ei oikeuta perheen yhdistämiseen. Joidenkin perhe ei jostain syystä ole voinut tai halunnut tulla Suomeen tai ei ole halunnut, että nuori hakee perheen yhdistämistä. Nuorille tilanne on varmasti vaikea. Muutamat nuoret olivat sitä mieltä, että perheen on kaikesta huolimatta parempi kotimaassa tai siinä maassa, missä he nyt ovat. *Mä luulen, että niillä on parempi elämä asua oma maa. Ne pärjää hyvin, täällä uusi maa, uusi kieli. Miten ne pärjäisi? Minun pitäisi auttaa koko ajan.*

Oman perheen kanssa asumisen perheen yhdistämisen jälkeen voi aiheuttaa monenlaisia ongelmia, jos lapsi on tottunut monen vuoden ajan asumaan suomalaisessa laitoksessa. (Mikkonen & Alitolppa-Niitamo 2000, 19-39.) Perheen yhdistäminen ei pitkän eron jälkeen ole aina aivan helppoa, sillä nuoret ovat saattaneet omaksua suomalaisia tapoja ja arvoja. Lisäksi perheen sopeutuminen voi olla vaikeaa. Suomen kielten ja tavat tuntevan nuoren on usein autettava perhettään aluksi lähes kaikissa asioissa, mikä voi olla nuorelle raskasta. Suomessa asuvat sukulaiset ja etninen yhteisö ovat usein lasten ainoa linkki menneisyyteen ja omaan kulttuuriin. Jos menneisyyden ja nykyisyyden välillä ei ole minkäänlaista jatkuvuutta, lapset saattavat kokea olevansa ”hukassa”.

”Joka päivä minä odotan päätöstä” – Epäkohtia lasten ja nuorten tilanteessa

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Riitta-Leena Paunio (2000)

tekemän selvityksen mukaan vakavin epäkohta Suomeen ilman huoltajaa tulleiden lasten tilanteessa ovat kohtuuttoman pitkät oleskelulupa- ja perheenyhdistämishakemusten käsittelyajat. Monet lasten ongelmat ovat seurausta tai liittyvät pitkiin päätösten käsittelyaikoihin. Jos oleskeluluvat ja perheenyhdistäminen järjestyisivät nopeasti, ei odotusajan asumisjärjestelyillä olisi niin suurta merkitystä kuin nykyisin. Pitkät odotusajat, epätietoisuus tulevasta sekä vanhempien ja perheen kohtalosta ovat lapselle stressaavaa ja vaikeaa aikaa. Lisäksi lapsi saattaa kokea, että perheen yhdistyminen on hänen vastuullaan. Ulkomaalaisvirasto on luvannut, että käsittelyajat tulevat lyhenemään merkittävästi vuoden 2002 alusta lähtien, kun turvapaikkapuhuttelut siirtyvät asteittain poliisilta virastolle.

Ulkomaalaisvirasto on antanut varsinkin viime vuosina (1999-2001) kielteisiä päätöksiä alaikäisten perheenyhdistämishakemuksiin sekä oleskelulupia, jotka eivät oikeuta perheenyhdistämiseen (ns. A4-status). Toinen perheenyhdistämiseen liittyvä ongelma on se, että monet nuoret ehtivät täyttää 18 vuotta pitkän turvapaikka-prosessin aikana ja menettävät mahdollisuuden hakea perheenyhdistämistä. Myös kotimaassa olevat sisarukset saattavat prosessin aikana tulla täysi-ikäisiksi, eikä perheenyhdistäminen enää sen jälkeen koske heitä. Muutamat tutkimukseni nuoret olivat odottaneet turvapaikkapäätöstä yli kaksi vuotta ja olivat hermostuneita ja huolissaan. Eräs turvapaikkapäätöstä yli kaksi vuotta odottanut nuori kertoi, ettei tunne kuuluvansa mihinkään kotimaassaan, muttei

myöskään Suomessa ennen kuin saa oleskeluluvan ja tulee kuntalaiseksi:

Kyllä täällä oikeasti, minä en odottanut mitään parempaa... Sama kuin minun maassa, minä asun siellä, mutten kuulu yhteiskuntaan. Siksi, että minä en kuulu mihinkään. Minä asun täällä, mutten kuulu kuntaan. En voi tehdä mitään. Vaikka haluaisin tehdä jotain, niin minun pitäisi saada joku oleskelulupa. Jos sinulla ei ole oleskelulupa, olet aina vankilassa, et ole vapaa, et kuulu yhteiskuntaan. Minun ongelma on se, että minä en kuulu yhteiskuntaan. Jos minä kuulun yhteiskunta minun maassa, minä menisin armeijaan, en minä valittaisi. Jos täällä tulisi sota, ja minä kuuluisin yhteiskuntaan, menisin sotaan. Pahin on olla laitton omassa maassa! Miten minä voin olla laitton yhteiskunnassa?!

Kaikki nuoret kertoivat odottamisen turhauttavuudesta, kun ei voi tehdä mitään: *Se on pakko, mitä minä teen? Oikeasti ei jaksaa odottaa, mutta en minä voi tehdä mitään.* Pitkä odottaminen aiheuttaa psyykkisten vaikeuksien lisäksi myös useita käytännön ongelmia. Täysi-ikäiset nuoret eivät esimerkiksi voi muuttaa pois vastaanotokeskuksesta ja siirtyä kuntalaisiksi ennen kuin saavat oleskeluluvan eikä heitä hyväksytä kaikkiin kouluihin. Nuoret toivoivat väliaikatietoja turvapaikka- ja perheenyhdistämishakemusten käsittelystä sekä siitä, kuinka kauan prosessin arvioidaan kestävän. Ainoina odottamista helpottavina asioina muutamat nuoret mainitsivat harrastukset, työntekijöiden tai suku-

laisten kanssa jutteleminen ja unohtamisen. Pitää vaan unohtaa, unohtaminen vaan auttaa... Muut nuoret sanoivat, ettei mikään auta.

Kun ohjaajat juttelevat meidän kanssa, se auttaa. Joo. Muuten aina on paha mieli! (Nauraa). Vieläkin on vaikea. Ei voi unohtaa. Mutta sille ei voi tehdä mitään. Joudun odottamaan. Ja joka päivä minä odotan, odotan päätöstä, että milloin meidän päätös käsitellään (huokaa syvään). (Turvapaikkapäätöstä puolitoista vuotta odottanut nuori).

Kunnat eivät ole velvollisia järjestämään jälkihuoltoa tai muita palveluja 18 vuotta täyttäneille nuorille, jotka joutuvat muuttamaan pois ryhmä- ja perheryhmäkodeista ja jotka eivät ole saaneet perhettään Suomeen. Näiden nuorten tilanne on usein vaikea, sillä he eivät ole valmiita itsenäiseen asumiseen. Vaarana ovat muun muassa turvatomuus, syrjäytyminen, yksinäisyys ja opintojen keskeyttäminen. Onkin ehdotettu, että ilman huoltajaa tulleet nuoret kuuluisivat automaattisesti jälkihuollon piiriin 21-vuotiaaksi asti niin kuin suomalaiset laitoksissa asuneet nuoret (ks. esim. Paunio 2000). Monet 18 vuotta täyttäneet nuoret tarvitsisivat tukiasuntoja, sillä yksin asuminen lyhyen Suomessa asumisen jälkeen voi olla vaikeaa varsinkin, jos nuorella ei juurikaan ole aikuisia, joilta pyytää apua. Nuorten mukaan täysi-ikäisiksi tulevia nuoria pitäisi tukea enemmän ja valmistaa heitä paremmin niihin muutoksiin, jotka liittyvät ryhmäkodista tai tukiasunnosta poismuuttamiseen ja täysi-ikäisyyteen.

Ryhmäkodissa pitäisi miettiä vähän, kun nuoret täyttää 18 vuotta, ei heittää pois, pitäisi vähän tukea. Ei pitäisi laittaa vastaanottokeskus ilman mitään tukea. Ja pitäisi myös katsoa erilainen, pitäisi jotain erilaista opiskelijoille, esimerkiksi vähän enemmän rahaa. En tiedä, miten muut ryhmäkodit toimivat. Esimerkiksi matkarahaa, jos on pitkä matka lukioon. Paljon asioita, joita en tiedä vielä, voisivat kertoa, miten se tilanne on sen jälkeen. Sitten se ei ole yllätys, kun muuttaa pois ryhmäkodista. Erilaisia kaikki, oho, ai se on noin... (Täysi-ikäinen nuori).

Joillakin nuorilla ei ole ketään, jonka luokse mennä kylään, viikonlopuiksi tai lomilla. Ystäväperheet, edustajat ja tukihenkilöt voisivat olla tässä apuna. Olisi hyvä, jos kaikki ryhmäkodit voisivat toimia ikään kuin nuorten mummoloina, joihin voi myöhemmin tulla käymään vaikkapa viikonlopuksi ja pitää näin yhteyttä omaan menneisyyteen, kodin nuoriin ja ohjaajiin.

Nuorten tulevaisuuden suunnitelmia –

”Kuka tietää tulevaisuus?”

Nuorten tulevaisuudensuunnitelmat kuvastavat Suomeen sopeutumista ja sitä, että heillä on täällä siteitä. Suurin osa kokee elämänsä olevan ainakin toistaiseksi Suomessa. Sukulaisperheissä ja ryhmä- tai perheryhmäkodeissa asuvien nuorten tulevaisuuden suunnitelmat eivät juuri eroa toisistaan, sillä kaikki nuoret pitävät opiskelua tärkeänä tulevaisuuden kannalta ja aikovat panostaa siihen.

Nuoret ovat realistisia tulevaisuudensuunnitelmien ja kotimaahan paluun suhteen. Useimpia nuoria vaivaa koti-ikävä, mutta monille kotimaahan paluu on ainakin toistaiseksi mahdotonta. Suurin osa nuorista uskoo jäävänsä Suomeen pitkähköksi ajaksi, mutta lähes kaikki toivovat voivansa joskus palata kotimaahansa. Varsinkin somalinuoret puhuvat paljon kotimaahan paluusta. Vaikka monet haluaisivatkin palata, he kokevat, että on parempi odottaa kotimaan tilanteen rauhoittumista ja panostaa opiskeluun Suomessa. Muutamat nuoret ovat sitä mieltä, että he jäävät Suomeen ainakin joksikin aikaa, jos saavat oleskeluluvan, töitä tai opiskelupaikan. Nuorten Suomeen jäämistä helpotaisi huomattavasti se, että he saisivat perheensä tai ainakin äitinsä tänne.

Haastatteluja tehtäessä yli puolet nuorista ei ollut vielä saanut oleskelulupaa, mutta siitä huolimatta heillä oli Suomeen liittyviä tulevaisuudensuunnitelmia. Nuorilla on yllättävän paljon myönteisiä, mutta samalla realistisia tulevaisuudensuunnitelmia. Opintojen suunnittelussa ryhmäkodit ja koulut olivat olleet mukana. Lähes kaikki nuoret aikovat olla Suomessa ainakin siihen saakka, että hankkivat itselleen ammatin tai jatkavat opintoja. Tämä kertoo ainakin siitä, että nuoret pitävät opintoja tärkeinä, sekä siitä, että nuoret tuntevat Suomen jollakin tavalla asuinpaikakseen, he ovat asettuneet tänne ja heillä on siteitä tänne. Toisaalta monilla nuorilla ei juuri ole Suomen lisäksi vaihtoehtoja. Monien kotimaan tilanne on sellainen, ettei sinne voi palata, eikä heillä ole muissa maissa ihmisiä, joiden luokse he

voisivat muuttaa. Joillekin nuorille kotimaahan palaaminen ei ole mahdollista edes tulevaisuudessa, koska palaaminen olisi vaarallista eikä maan tilanne ole ainakaan vielä parantunut.

Haastatteliija: *No, tota, ootsä aatellu paluuta Afganistaniin?*

NUORI: *En. Mitä? EEENNN!!! (Huutaen). Jos minä lähden siellä, kuolen!! (Kurkun leikkaamista kuvaava ääni ja ele).*

Joidenkin nuorten tulevaisuuden toiveet liittyvät oman, rauhallisen ja hyväksytyin paikan löytämiseen Suomessa tai jossakin muussa yhteiskunnassa ylipäätään. Monien toive on saada elää rauhassa normaalia, vapaata elämää ilman sotia: *En toivo muuta kuin saada rauhassa olla...*

Mulla on paljon toiveita. Haluan maksaa veroja ja haluan asua Suomessa. Haluan elää lain mukana. Haluan auttaa tätä maata. Haluan elää normaalia, tavallista elämää. (Noin 17-vuotias nuori).

Haluaisin asua jossain paikassa, että ei ketään halua tehdä sinut paha henkilökohtaisesti. Sinä saat asua ja elää siellä normaalisti. Ei mikään vankila, ei mitään sotia. En odota nyt niinku olla jossain paratiisissa tai olla joku tosi rikas tai olla niin, että nukkuu ja rahat tulla. Haluaisin olla jossain paikassa, jossa voit olla vapaa ja tehdä työtä, työstä tulee rahaa. Yritän löytää paikka, jossa voin löytää ja kuulua yhteiskuntaan. Nyt on kulunut 10 vuotta kotimaasta. Ihmiset eivät halua mennä takaisin sinne, jos eivät voi kuulua. Tulevaisuudessa yritän löytää joku paikka, jos-

sa voin kuulua johonkin yhteiskuntaan tai ryhmään. (Täysi-ikäinen nuori).

Ilman huoltajaa Suomeen tulleiden nuorten paluusta kotimaahan ei ole vielä kokemuksia. Monet halusivat palata, mutta se ei ole ollut vielä mahdollista. Jotkut nuorista arvelivat, etteivät he voi tai halua koskaan palata kotimaahansa. Toisaalta varsinkin monet somalinuoret haaveilevat paluusta Somali-
aan, mutta aikovat kuitenkin odottaa tilanteen rauhoittamista ja hankkia ammatin ennen paluuta. Monet nuoret arvelevat voivansa olla Suomessa vielä pitkään, useita vuosia, mutta juuri kukaan ei ollut varma siitä, että jäisi tänne pysyvästi. Monet nuoret toivovat tilanteen kotimaassa paranevan niin paljon, että he voisivat palata ja olla hyödyksi kotimaalleen.

En minä oikeastaan, en, en minä toivo, että, että minä jään tänne

*kokonaan... Täällä voi ainakin olla aika pitkäksi aikaa, todella pitkän aikaa. Mutta sitten minä myös kaipaan, haaveilen kauan ulkomaille ja Somaliaan, Somali-
aan takaisin Suomesta.* (Noin 17-vuotias nuori).

Jos oma kotimaassa rauha, koska oma kotimaa tarvitsee apua, jos rauha tulee. Nykyinen nuoret, pitää tehdä jotakin. Kotimaa on kotimaa, vaikka on huonossa kunnossa... (Afganistanilainen nuori).

Osa nuorista on valmis jäämään Suomeen, mutta tietyin edellytyksin: *Jos mun äiti on täällä! Jos mä opiskelen täällä ja on työ ja mun äiti on täällä.* Jotkut toivoivat saavansa oleskeluluvan, että voisivat sitten jäädä tänne: *Joo, mä haluaisin mielellään asua täällä Suomessa. Jos kaikki on kunnossa, eli jos sanotaan, että voin jäädä ja voin mennä töihin, ja opin kieltä...* Koti-ikävä ja perheestä erossa oleminen

on monille este tänne jäämiselle: *Mutta jos tulee liikaa ikäviä, sitten menen takaisin.*

Nuoret pärjäävät tilanteeseensa ja kokemuksiinsa nähden mielestäni erittäin hyvin. Vaikeista taustoista huolimatta nuorten elämä on melko hyvällä mallilla, ja kaikilla on tulevaisuudensuunnitelmia. Kaikilla nuorilla on ainakin joitakin läheisiä ihmisiä, eikä kukaan ole täysin yksin. Perheen ja varsinkin äidin tänne saaminen helpottaisi huomattavasti nuorten elämää, opiskelua ja Suomeen jäämistä. Vaikka Suomeen ilman huoltajaa tulevien lapsipakolaisten määrät ovat olleet viime vuosina laskussa, muihin Euroopan maihin saapuu lapsia edelleen paljon. Uusia aaltoja saattaa tulla yllättäen Suomeenkin. Valmiutta vastaanottaa pakolaislapsia on hyvä ylläpitää ja kehittää edelleen.

Kirjallisuus

Alitolppa-Niitamo, Anne (1994). Somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaaliset verkostot ja klaanijäsenyyden merkitys. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1994:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Bardy, Marjatta (1989). Uhat, uhrin ja arjen sankarit. Lastensuojelututkimuksen valossa. Sosiaalihalituksen julkaisuja 2/1989. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Korppi-Tommola, Aura [1996]. (toim.) Sotalapset. Tutkimusra-

portti Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Säädöskokoelma nro 439/1999.

Lapsen oikeuksien sopimus (1993). Helsinki: Ulkoasiainministeriön julkaisuja 1/1993.

Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga (2000). Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Moni-

kulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 112-123.

Mikkonen, Anna (2001). Suomeen ilman huoltajaa tulleiden pakolaisnuorten sosiaaliset verkostot, arki ja asuminen. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.

Mikkonen, Anna & Alitolppa-Niitamo, Anne (2000). Unaccompanied Minor Migrants in the European Union – the Example of Helsinki: Unaccompanied Mi-

- nors in Finland. Second Report on the Project. MinorMig. Unaccompanied Minors as Vulnerable Groups. Berlin: Edition Parabolis, Publishing Department of the Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung.
- Paunio, Riitta-Leena (2000). Havaintoja yksin tulleiden pakolaislasten oikeuksien toteutumisesta Suomessa. Eduskunnan oikeusasiamies. Dnro 2822/2/99.
- Rantanen, Mervi (1998). Ilman huoltajaa tulevan alaikäisen edustaminen. Projektin loppuraportti. Maahanmuutto-osaston monisteita nro 4. Helsinki: Työministeriö.
- Seikkula, J. (1994). Sosiaaliset verkostot. Ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Ström, M-L [1996]. Mosambikin lapset kriisin varjossa. Teoksessa Korppi-Tommola, A. (toim.) Sotalapset. Tutkimusraportti. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 46–48.
- Ulkomaalaislaki. Säädöskokoelma nro 378/1991.
- Uutela, Antti (1998). Sosiaalinen tuki ja terveys. Teoksessa Lahikainen, Anja ja Pirttilä-Backman, Anna-Maija. (toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. Keuruu: Otava, 208–221.

Maahanmuuttaja Japanin parlamenttiin

Suomalaissyntyinen *Martti Turunen* – tunnetaan Japanissa nimellä *Marutei Tsurunen* – muutti läheytysaarnajana Japaniin vuonna 1968 ja jäi sinne. Japanin kansalaisuuden hän sai vuonna 1979. Poliittisen uransa hän aloitti kotikaupunkinsa Yugaran kunnallispolitiikassa. Viime vuoden parlamenttivaaleissa Tsurunen oli ehdokkaana jo kolmatta kertaa ja ylsi Demokraattisen puolueen varapaikalle. Nyt tammikuussa vapautui yksi puolueen edustajanpaikoista ja hän pääsi parlamentin ylähuoneen jäseneksi.

Japanin parlamentissa 61-vuotias Marutei Tsurunen on ensimmäinen eurooppalaissyntyinen edustaja. Hän pyrki ylähuoneeseen pääasiassa ympäristöteemoilla sekä ehdottamalla parannuksia vanhus-tenhoitoon ja vammaispalveluihin.

Marutei Tsurunen (Martti Turunen).

Plump Director of Souls – or just Bolstering up the Class Society?

Mika Rantanen

*(-Piruako nyt enää papeilla
tehdään, kun lentokoneillakin
taivaaseen pääsee – sano
Mäkitaipale kirkollisveron
karhulle.)*

*- What the devil do we need
pastors for now that there are
planes to take you to heaven –
said Mäkitaipale to the collector
of church taxes.*

The parson's image in caricatures before and after the Finnish Civil War of 1916–21

This saying, which appeared in 1916 in the socialist comic paper Kurikka, is an apt description of how the status of a pastor had crumbled among the common people. The labour movement's programme relating to religion policy had been recorded already in 1903 in the party conference of Forssa, in accordance with the German model. The programme demanded e.g. that religion be declared a private matter, that the Church be

separated from the state and that religious tuition be removed from the school curriculum.

The party organizations were also spreading booklets against religion and the Church, some of which were foreign translations. The socialist image of the pastor parodied the clergymen's hypocrisy as well as human weaknesses. As the Civil War was getting closer, the socialists increasingly portrayed the pastor with the hateful characteristics of an exploiter, hence bolstering up the class society. The pastor was even depicted as chumming up with the devil himself.

In the conservative camp the anticlerical attitudes of the liberals and the Swedes did not reflect on the right-wing pastor image to any greater extent. The external characteristics of the pastor drawn by the conservatives resembled closely to those of the socialists, even where it concerned the very situations in the caricatures and the dialogue between the pastor and the common people. A frequently appearing figure in the caricatures is an obese pastor who meets the common people in the main street or who the people pay a visit. The difference is, however, that the

wittiness, which the socialists associate with the common people, is interpreted as rudeness of manners or even as plain stupidity among the conservatives. Consequently, the parody arose mainly from the different lifestyles and value systems between the pastor and the common people. A similar aspect also appeared in the Swedish caricatures, although there the plump pastor with a huge belly was replaced by a lean scholarly character with a pointed beard.

The pastor in the turmoils of war

During the Finnish Civil War around 250 parishes were left on the red side. The operation of Turku and Porvoo cathedral chap-

*Mika Rantanen, MA, Researcher
at the Institute of Migration.*

A sullen and markedly obese pastor, typical view of the socialists, preaching to the red prisoners. – *Murikka, autumn issue, 1919.*

The sinful Director of Souls secretly looks at pictures of naked women. – *Kurikka nro 4/1917.*

ters was at a standstill practically for the entire period of war. Nevertheless, more than half of Finnish parishes remained with the Whites. The socialist hatred toward clergymen was increased by the fact that pastors participated in the war, taking up arms along with the Whites. On the other hand, only a handful of the 1000 pastors within the Church can be proved to have risen in arms. Instead, the pastors gave the Whites their support by helping to establish civil guards and by assisting in their activities. In the regions under the red occupation the pastors prima-

Parson (to Vessuliini, who habitually comes to complain about his unfaithful wife):

"Well, I imagine your wife too has learnt to appreciate the holy union of matrimony more now that the Russian forces aren't in the country?"

Vessuliini: "I reckon my old lady has always been more inclined towards that union of nations."

– *Murikka, autumn issue, 1919.*

rily refused cooperation with the Reds and did not e.g. read their public notices. With respect to the caricatures during the war, the pastor was not directly associated with the actual war events in either of the camps. The socialists hated the conservatives as a whole but, despite the shared ideology, the pastor was not supported by the bourgeoisie, either.

Socialists out of ban to beset the pastor

During 1919 the pause in the publication of the socialists' comic papers, caused by the Civil War, came to an end. The newspaper

Suomen Sosiaalidemokraatti, too, had been licensed for press already in the August of 1918. Internationally speaking, this was quite exceptional. To allow the loser a freedom of speech and press so soon after the end of war was unusual, particularly so since the fate of the red prisoners was yet unsolved. In the socialist caricatures even the sufferings of the Civil War had not cultivated the pastor's crooked character. The pastors were drawn as rejoicing over the great numbers of the dead in times of the Spanish influenza or as "tormenting" the red captives in the prison camps. The socialists ridiculed the alleged alcoholism and moral corruption of the pastors. Either the farm-help ('renki') of the parsonage was carrying the intoxicated pastor i.e. the "sermon gadget" ('saarnavärkki') on his back, or the caricature depicted pastor Sikapahna ('Hogstraw') keeping company to a pig.

In reality the pastor's use of alcohol was reduced by the movements of the Free Church and the revivalists together with the socialist temperance movements, which all expected the pastor to serve as a model for the congregation. The cantors, who had been left somewhere between the clergy and the ordinary people, had no regular source of income and were therefore more subject to ongoing drinking. This certainly strengthened and also partially contributed to the creation of stereotypes associated with clergymen's drinking. Moreover, the pastor's romantic adventures were also subjected to ridicule; the pastor was depicted wearing his neckbands and looking for lost female souls in

a dark park, offering the maids "innocent" company. The socialists ironically interpreted the pastor's large abdomen to be a sign of having been filled with the holy spirit; "for wasn't this why the pastor so puffed and bulged out his belly when delivering a sermon?"

The Right Wing, on the other hand, aspired to work the Church up into a place of service for the public good, or into a national church which was to teach the people to respect the authorities and the law. In the caricatures of the conservatives the pastor's outward appearance remained almost the same, although one would have expected the bourgeoisie to create a charismatic

character who would cross all class frontiers and be easy to identify with. The pastor's role now was merely to appear as a compulsory figure in caricatures and folk stories, without the blasphemy typical of the socialists. In a sense the pastor was left standing on his own in the right-wing caricatures, which is brilliantly illustrated in the comic paper *Tuulispää* by one particular drawing of a preacher who is forced to use both hands to support his enormous belly: "yes indeed, my beloved listeners, we all must carry the burden bestowed onto us."

Among the Finnish immigrants in North America a mixed religious field had been formed with the three

main denominations of the Suomi Synod (founded in 1890), the National Church and the Laestadians. Out of these the Suomi Synod, with its leaders in particular, were pronounced conservatives laying stressed emphasis on negative attitudes toward socialism. The National Church showed more moderation in their attitudes, while the Laestadians were divided into two main divisions. On the individual level, the immigrant pastors' and preachers' outlook on the Finnish Civil War varied according to their individual set of values.

For more information on the image of immigrant pastors in caricatures, see the upcoming article in the next issue.

References

- Ehrnrooth, Jari: *Sanan vallassa – vihan voimalla. Sosialistiset valankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905–1914. Historiallisia Tutkimuksia 167. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1992.*
- Heikkinen, Jacob W.: *The Story of the Suomi Synod. The Finnish Evangelical Lutheran Church of America, 1890–1962. New York Mills, Minnesota.*
- Helin, Matti: *Päästä meidät pahasta – uskonto SKDL:n politiikassa 1944–61. Saarijärvi, 1996, 9.*
- Kena, Kirsti: *Kirkon aseman ja asenteiden muotoutuminen itsenäistyneessä Suomessa 1918–22. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Toimituksia. Helsinki 1979.*
- Reitala, Aimo: *Karikatyryri ja pilakuvataide Suomessa. In: "Kuva ja historia". Eds. Timo Soikkanen, Vesa Vares. Turun Historiallinen Arkisto 50. Turku 1996.*
- Reitala, Aimo: *Suomi-neito. Keuruu 1983.*
- Uino, Ari: *Suomen Lehdistön Historia 8. Editor Päiviö Tommila, Gummerus. Jyväskylä 1991.*
- Vares, Vesa: *Mannerheimia ja "Hoffmannia" odottaessa. Porvarillinen eliitti punaisessa Suomessa keväällä 1918 muistiinpanojensa valossa. In: "Turun Koulu", Juhani Paasivirran 70-vuotisjuhlakirja. Editor Timo Soikkanen. Turku 1989.*

Comic Papers

- Ampiainen: 1918, 1919
- Fyren/Nya Fyren: 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921
- Hovnarren: 1917, 1918, 1919, 1920, 1921
- Kerberos: 1917, 1918, 1919, 1920, 1921
- Kurikka: 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921
- Meikäläinen: 1917
- Murikka: 1919, 1920
- Paukku: 1921
- Tuulispää: 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921

Baltic Sea Area Studies: Northern Dimension of Europe – poikkitieteellinen tutkimusprojekti

Baltic Sea Area Studies, lyhykäisemmin *BaltSeaNet*, on Euroopan unionin rahoittama tutkimushanke, joka kokoaa kahdeksan Itämeren alueen maan yliopistojen (Berliini, Gdansk, Helsinki, Kööpenhamina, Riika, Södertörns högskola, Tartu ja Vilna) jatko-opiskelijoita poikkitieteelliseen projektiin. Projekti käynnistyi syksyllä 2000 ja on suunniteltu nelivuotiseksi. Sen tehtävinä on tutkia Itämeren alueen oloja, kartoittaa jo olemassa olevia yhteistyöverkostoja ja toisaalta suunnitella ja luoda uutta. Projektin hallinnollinen koordinaatiopiste on Berliinin Humboldt Universitätissä, mutta kaikki yhteistyöyliopistot ovat aktiivisesti hankkeessa mukana.

Projekti rakentuu kolmen ajan-kohtaisen teeman varaan: kansainvälisyys, poikkitieteellisyys ja verkostoituminen. Kansainvälisyys näkyy jo yhteistyömaiden kirjossa; Itämeren alueen maista jää uupumaan ainoastaan Venäjä. Venäjän panos olisi toivottava ja varmasti hyödyllinen, mutta EU rahoittaa ainoastaan jäsen- tai hakijamaitten hankkeita.

Toinen kantava teema, poikkitieteellisyys, toteutuu *BaltSeaNet*issä hyvin: nuorten tutkijoiden riveistä löytyy niin politologeja, historioitsijoita, ekonomeja, maantieteilijöitä, mediatutkijoita kuin filologeja ja kielitieteilijöitäkin. Projektia vetävät vanhemmat tutkijat, joiden oma tutkimus on tavalla tai toisella keskittynyt Itämeren alueeseen, olipa kyseessä sitten kirjallisuuden tai markkinavoimien tutki-

mus. Projektin puitteissa on myös tarjolla *Junior Professor*-paikkoja eri yhteistyöyliopistoilta.

Projektiin valittavat jatko-opiskelijat voivat saada stipendin vain lähtemällä johonkin yhteistyömaahan. Näin varmistetaan hankkeen nuorten tutkijoiden liikkuvuus, kartutetaan kielitaitoa ja ollaan saatu hankkeen vetäjien, nuorten tutkijoiden ja yhteistyöyliopistojen välille hyvä ja hedelmällinen vuorovaikutus. Samalla tuetaan niin yksittäisten tutkijoiden kuin koko projektin verkostoitumista. Tutkijoiden stipendit vaihtelevat muutamasta kuukaudesta kahteen vuoteen, ja nuoria tutkijoita kannustetaan hakemaan vaihtoon erityisesti sellaisiin maihin, joiden kieli ja kulttuuri eivät ole vielä heille tuttuja. Käytännössä kuitenkin Gdanskiin tai Riikaan lähtijöitä on vaikea löytää, kun taas Berliini lie-nee Kööpenhaminan ja Södertörnin ohella suosituin opiskelu- ja opetuskaukunki.

Vaikka *BaltSeaNet* laajeneekin jatkuvasti, on se ensisijaisesti tutkijakoulu. Kaikki hankkeen nuoret tutkijat työskentelevät väitöskirjatutkimuksensa kanssa. Seminaareissa käytetään kiihkeitäkin puheenvuoroja siitä, mikä on Baltic Sea Area, rajataanko alue maantieteellisesti, historiallisesti vai kieliryhmien mukaan. Marras-joulukuussa 2001 järjestettiin Berliinissä *Winter School in Methodology of Area Studies*, jossa viikon ajan pohdittiin käytettävien termien määrittämisä ja eri tieteenalojen metodeja sekä niiden käyttöä arkipäi-

vän tutkimustyössä. Pertti Joenniemi kuvasi luennollaan pohjoisen ulottuvuuden käsitettä pikemminkin määrittelyjen ryppääksi kuin selkeäksi, jo olemassa olevaksi alueeksi. Ollaan siis kehittämässä uutta Itämeren aluetta.

Maaliskuussa tutkijat kokoontuvat Vilnaan pohtimaan uusien EU:n jäsenyyttä hakevien maiden poliittisia vaikutuksia *Political Implications of Integration of Estonia, Latvia, Lithuania and Poland into Euro-Atlantic Structure* -nimiseen työkonferenssiin.

BaltSeaNet julkaisee *Working Papers* -sarjaa, joka on luettavissa myös netti-muotoisena projektin kotisivuilla.

BaltSeaNetin rinnalle on kehittynyt Deutscher Akademischer Austauschdienstin rahoittama *Ostsee Kolleg Berlin/Baltic Sea School Berlin* -projekti. Ostsee Kollegilla on samat toimintaperiaatteet kuin *BaltSeaNetilläkin*, mutta sen puitteissa tarjotaan tutkijavaihdon ja *Junior Professor* -ohjelman lisäksi *Master of Arts in Baltic Sea Region Studies* -opintokokonaisuutta.

Lisää tietoa hankkeista: <http://www2.hu-berlin.de/BaltSeaNet/Menu.html> ja <http://www2.hu-berlin.de/ostseekolleg/>

Lotta Weckström
Associated Young Researcher of
the *BaltSeaNet*
(10/2000–7/2001), Berlin

Kirjoittaja työskentelee tällä hetkellä tutkijana Siirtolaisuusinstituutissa.

Kirjat

Muukalaisena kotimaassaan – äidinperinteen katkos ja ahdistus

Terttu Seule: Vasemman jalan saapas, BVS Kirja, Vantaa 2000, ISBN: 952-91-2075-3.

Terttu Seule: Tanssi kuoleman kanssa, Jammeli, Vantaa 2001, ISBN: 951-97330-4-3.

Äiti/tytärsuhteen ongelmallisuudesta on keskusteltu etenkin objektisuhdeteoriassa (esim Chodorow), mutta suhteen seurauksia on vähätelty miesvaltaisessa yhteiskunnassamme. Aiheesta on viime vuosina ilmestynyt enenevin määrin kaunokirjallisia kuvauksia. Vainkuvimpia lukeutuvat Terttu Seulen omaelämäkerrat Vasemman jalan saapas ja Tanssi kuoleman kanssa, jotka työstävät vaikeata äitisuhteen traumaa.

Terttu oli viety mummolaan puolen vuoden ikäisenä ja vaikeasti sairaana. Mummon hoivissa hän selvisi taudista ja kasvoi siellä seitsemänteen ikävuoteensa saakka, jolloin hänet haettiin takaisin syntymäkotiinsa. Kansansanonta ”poissa silmistä, poissa sydämeistä” selittää ehkä jotain äidin käyttäytymisestä tytärtään kohtaan. Äiti ei kiintynyt Terttuun samoin kuin muihin tyttäriinsä, joita oli pienestä pitäen hoivannut. Päinvastoin hänessä leimusi viha ja kostonhimo tätä tytärtään kohtaan, jonka katsoi kasvaneen etuoikeutetussa asemassa mummon suojattina. Tertun kasvuiän vielä tärkeinä vuosina, seitsemästä kolmeentoista, äiti onnistui nujertamaan tyttärensä perusturvallisuuden ja aiheuttamaan elinikäisen trauman.

Äidin piikittely, pahoinpitely ja aliarviointi sisarusten myötäilemänä oli Tertun jokapäiväistä elämää. Kodin kolmen kopla harjoitti Terttua vastaan tietoista julmuutta. Nimitelmä ”tyhmä kuin vasemman jalan saapas” juurtui Terttuun lähtemättömästi. Itsetunnon riiston myötä kehittyi erilaisia pelkoja, joista esim. keittiökauhu jäi koko elämäksi. Keittiö on monelle kaunokirjallisuuden kasvatustyttäreil-

le kauhun ja piinauksen paikka, jossa julma äiti hallitsee. Opastuksen ja yhteisen työn ilon sijaan siellä arvostellaan, tiuskitaan ja jopa pahoinpidellään.

Terttu lukittiin usein sisälle, jottei hän pääsyt ulkomaailman kontakteihin. Kun Terttu onnistui kolmetoistavuotiaana karkaamaan, lukkiutuivat samalla kodin ovet ainaiseksi. Terttua ei enää ollut kotiväelle. Sisaret eivät enää tunnustaneet heillä olevan Terttu-nimistä sisarta. Myöhemmin Terttu sai kyläjuorujen välityksellä tietää, että kotiin oli syntynyt vielä yksi sisar, joka oli tuolloin jo kahdeksan vuoden ikäinen.

Tertun oli kolmetoistavuotiaasta asti selvittävä yksin maailmassa ilman sukulaistensa tukea. Pikku-piikana, myöhemmin karja-apulaisena ja karjakkona, kaupungissa lähettinä ym. eri töissä Terttu rakensi omaa maailmaansa kohdaten alinomaa äitinsä ja sisartensa hahmoja työpaikoilla ja parisuhteissa. Terttu ei pystynyt rakentamaan läheistä ihmissuhdetta eikä löytänyt pitempiaikaista elämäntoveria. Useat psykoanalyttikot näkevät tytön, joka ei ole saanut tukea äidiltään, ajautuvan helpommin vaikeisiin ihmissuhteisiin. Äidin negatiivinen malli vie paljon energiaa, sillä näennäinen riippumattomuus äidistä on itse rakennettua, konstruoitua. Irrationaaliset, ratkaisemattomat konfliktit toistuvat näin muissa ihmissuhteissa.

Maternaalisen perinteen katkos ja ahdistus on voimaisa naiskirjallisuuden teema ja varsin tuttu suomalaisten sotalasten autobiografioiden (Andersson, Helenoro, Nyström, Sandelin, Tyni, Vesterberg). Taideteorian ja autobiografian symbioosi on auttanut näitä kirjai-

lijoita harmonisemman identiteetin muovaamiseen.

Terttu Seulen on tarvinnut kirjoittaa kahden teoksen verran työstääkseen vaikeaa perhesuhdettaan. Kirjat ovat oikeastaan saman tarinan, samojen traumojen toistoa, vain toisin sanoin kerrottuina. Kieli ei ole erityisen sujuvaa, mutta kirjan järkyttävät tapaukset syrjäyttävät kieliasiat toissijaisiksi. Lukijan kiinnostus jatkuu kauheuksien ja elämänkolhinnan saattossa onnellisempaa ratkaisua odotellessa. Kielen kankeutta tasoaistavat kirjailijan/taiteilijan kauniit, koskettavat öljyvärimaalaukset, jotka kertovat osaltaan Tertun yksityistä tarinaa. Terttu Seulen kaunokirjallisen omaelämäkerran ja taiteen symbioosi on haalistanut äidin ja sisarten tummia varjoja, jotka seurasivat häntä pitkään ahdistavina.

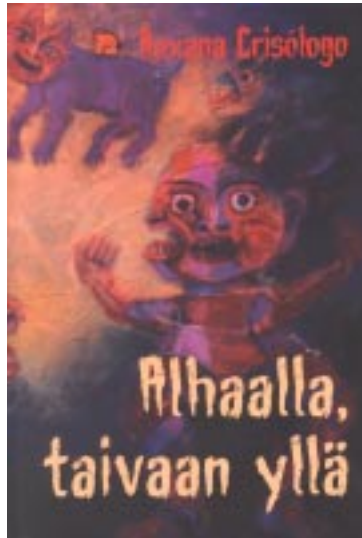
Muukalaisuudesta ja toisesta teoretisoidessaan Julia Kristeva vertaa tyttären oidipuskompleksia vastaavaa erkautumista syntymäkodistaan varhaiseen myytiin Iosta ja Herasta. Äidin mustasukkaisuuden ja kateuden ajamana tyttären on lähdeävä kotiaan maanpakoon. Tyttären maailmalla harhailu on jo alkujaan onnetonta, sillä se suuntautuu vain pois päin kotoa – toisin kuin pojan, Odysseuksen, jonka harhailu päättyy lopulta kotiin. Harhaileva tytär on kaikkialla maailmassa exiilissä patriarkaalisessa yhteiskunnassa. Äidinperinteen tuen puuttuessa on muukalaisuuden tunne kaksinkertainen.

Ensimmäisen kirjan kansikuva-maalauksella kertoo vaikuttavasti Ter-

tun unesta omista hautajaisistaan. Kissat, hänen ainoat uskolliset ystävänsä, saattavat hänet taivaanrannalle rauhaan. Kissat tekevät hänelle sen palveluksen, jota hän ei voi itselleen tehdä ja jota hän ei tahdo omaisten tekevän.

Sisäinen dialogi autobiografian ja taideterapian puitteissa on auttanut Terttu Seulea tunnistamaan omassa elämäkartaassaan toistuvia kuvioita sekä eheyttämään itseään rakkauttomassa maailmassaan enkelin, kukkien ja kissojen kera.

Irene Virtala

Roxana Crisólogo: Alhaalla, taivaan yllä. Kääntöpiiri, Helsinki 2001, 84 s. ISBN 951-8989-58-3

Alhaalla, taivaan yllä, on Suomesa asuvan siirtolaisen, perulais-syntyisen Roxana Crisólogon, menestyksessä esikoisrunokokoelma kaupungistumisen tuskasta. Alkuteos, Abajo, sobre el cielo, ilmestyi

vuonna 1999. Kokoelman nimellä Crisólogo viittaa Liman absoluuttisen ja suhteellisen sijainnin paradoksiin; kaupunki rannikolla, jonne siirtolaiset paikallisen sanontatavan mukaan laskeutuvat, onkin ylhäällä.

Lyriikka vaeltelee suurkaupungin asfalttikaduilla ja asukkaiden mielisissä maan sisäisen muuttoliikkeen tematiikassa. Kokijoita ovat paremman elämän toivossa kaupunkiin muuttaneet laitakaupungin kulkijat, jotka lukija kohtaa sykkähdyttävän todentuntuissa yhteiskuntakuvauksellisissa säkeissä. Runot välittävät toivon ja epätoivon mielentaisteluita väkivallan ja välinpitämättömyyden keskeltä. Tila, paikka ja aika kuuluvat voimakkaiden sanavalintojen kaikuina. Runot ovat voimakashenkisiä ja tunnelmiltaan osittain mystisiä. Lukijasta tulee kokija ja kaupungistumisen vaikutusten tarkkailija. Vierauden tunne ja yhteenkuuluvuus vuorottelevat.

Crisólogon tekstissä runon kieli on tiivistä ja tyyliään eloisaa. Kielikuvien käyttö on runsasta, sanan ja mielikuvituksen leikkiä. Runot alkavat lyyrisinä, mutta vertaukset ja metaforat muuttavat rytmin jännitteitä. Kertoja muuttuu kerrottavaksi, puhuttelija puhuteltavaksi. Tunnelma tihentyy ja sulkeutuu loppua kohden. Runoista rakentuu näköaistiin vetoavia kuvia, jotka elävät lukukerrasta toiseen. Kuvia, jotka eivät ole harmonisen idyllisiä, vaan rosoisia kuvia, jotka toistavat tarinaansa maailman mystisyydestä ja epäoikeudenmukaisuudesta.

Taru Järvinen

The immigrant population is increasing and concentrating to urban areas

Elli Heikkilä

In Australia and Canada immigrants represent a particularly high proportion of the resident population: almost 24 % in 1999 for Australia, and over 17 % in 1996 for Canada. The proportion in the United States was over 10 % in 1999. Between 1994 and 1999 the immigrant population there rose by nearly 6 million. In Canada, the period between the last two censuses (1986/96), the immigrant population rose by a million, while in Australia between 1994 and 1999 immigration increased the population by 400 000.

The foreign presence in the total population varies widely across the European OECD countries. It was relatively high in Luxembourg (36 %) and Switzerland (over 19 %) in 1999. In the new immigration countries such as Finland, Italy, Portugal and Spain the proportion of foreigners remains small (between 1.7 and 2.2 %).

The changes in the numbers of immigrants or foreign-born persons vary across countries and depend on their migration policies, their inflows and outflows, the demographic dynamics of their foreign populations, and the

number of naturalizations which correspondingly reduce the foreign totals. During the 1990s the foreign populations increased considerably in Austria, Germany and Switzerland, chiefly as the result of higher inflows from Central and Eastern Europe. Over the last five years, the countries of Southern Europe and the Czech and Slovak Republics have experienced the largest rises in foreign numbers. Much the same is true in the United States and, to a lesser degree, in Japan and the United Kingdom. The proportion of foreigners in Japan's total population remains low (1.2 % in 1999).

Generally speaking, the relative proportions of foreigners or foreign-born people by nationally vary across host countries depending on migration traditions, networks built-up by communities already there, employment prospects in the labour market and geographical proximity to the source country.

There is a high concentration of foreigners in urban areas, and most particularly in the economic and/or administrative centers of each host country. The percent-

age of foreigners in the total population reaches almost 27 % in the Brussels area, 23 % in that of London and 16 % in the western area of Berlin. Economic conditions and local labour force needs are among the principal determinants in the choice of location of migrants. At the same time family and community links as well as the geographical proximity of the country of origin, could be considered significant influential factors.

The remarkable concentration of immigrant population in certain areas poses particular difficulties in terms of the accessibility of public services, the availability of housing and more generally the social integration of new arrivals. In order to even out these problems, certain countries, having received numerous requests from political asylum seekers, have put in place measures with the intention of favouring the dispersal of the latter throughout the territory.

Source: Sopemi (2001). Trends in International Migration. Continuous Reporting System on Migration. OECD, Annual Report, 2001 Edition. 368 p.

Apurahat 2002

Apurahoja suomalaisen siirtolaisuustutkimuksen edistämiseen ja tukemiseen on haettavissa seuraavista rahastoista:

- **Kaarle Hjalmar Lehtisen** rahasto
- **Niilo ja Helen M. Alhon** rahasto

Rahastoista on jaossa yhteensä 11 770 euroa joko yhtenä tai useampana apurahana. Lyhyessä, vapaa-muotoisessa hakemuksessa on selostettava hanke, jonka toteuttamiseen apuraha aiotaan käyttää. Hakemukseen on liitettävä selvitys opinnoista, mahdollinen työ- tai matkasuunnitelma sekä selvitys vireillä olevista tai saaduista apurahoista.

Hakemukset pyydetään lähettämään **30.4. mennessä** osoitteeseen:

Siirtolaisuusinstituutti, Linnankatu 61, 20100 Turku, puh. 02-2840 441
 email: olavi.koivukangas@utu.fi
www.migrationinstitute.fi

Siirtolaisuusinstituutin hallintopäällikkö vaihtuu

Siirtolaisuusinstituuttia sen perustamisesta vuonna 1974 lähtien palvellut HUK Maija-Liisa Kalhama (oikealla) jää eläkkeelle 28.3.2002. Hänen seuraajakseen valittu KTM Marja-Liisa Pakkala (vasemalla) aloittaa uutena hallintopäällikkönä 18.3.02.

Maija-Liisa Kalhama on vuosina 1974–1988 toiminut myös Siirtolaisuus-Migration-lehden toimittajana ja vuodesta 1989 sen toimittajana. Siirtolaisuusinstituutti ja Siirtolaisuus-Migration-lehti esittävät parhaat kiitoksensa työvuosista ja toivottavat Maija-Liisa Kalhamalle antoisia eläkevuosia.

RASMUS viritti verkot rasismia vastaan

Rasismien ja muukalaispelon vastainen verkosto RASMUS perustettiin Helsingissä 5.2. Verkosto tuo yhteen kansalaisjärjestöjä, vähemmistö- ja maahanmuuttajajärjestöjä, uskonnollisia yhteisöjä, työmarkkinajärjestöjä, viranomaisia, tutkijoita sekä yksittäisiä henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita kansallisesta ja kansainvälisestä rasismien ja muukalaisvihan vastaisesta työstä.

Ensimmäisen laajapohjaisen Suomeen perustetun rasismien vastaisen verkoston tavoitteena on lisätä tiedonkulkua ja yhteistyötä, toimia aloitteentekijänä ja tukiverkostonä sekä toimia yhteisenä vaihtokanavana poliittisten päätöksentekijöiden, viranomaisten ja muiden yhteiskunnallisten vaikuttajien suuntaan.

Verkoston perustamistilaisuudessa puhuneen valiokuntaneuvos Pentti Arajärven mukaan valtio voi monin tavoin tukea rasismien vastaista työtä ja ihmisoikeuksien toteutumista. Pohjimmiltaan on

kuitenkin kyse kansalaisyhteiskunnan varsin jokapäiväisestä toiminnasta. Erityisen tärkeää on, että tällaiseen verkostoon saadaan mukaan rasismien ja muukalaisvihan mahdolliset kohteet.

Vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalainen kantoi puheenvuorossaan huolta siitä, että vähemmistöjen omalla äänellä tapahtuneet keskustelunavaukset ovat jääneet vähemmälle. Hän toivoi, että nyt perustettava verkosto voisi toimia aidon kotoutumisen ja kohtaamisen väylänä.

Lisätietoja:

projektipäällikkö Aysu Shakir/Ihmisoikeusliitto:
 aysu.shakir@ihmisoikeusliitto.fi
 puh. 09-4155 2525, <http://www.ihmisoikeusliitto.fi>
 ja toiminnanjohtaja Rauno Merisaari/
 Suomen YK-liitto,
 rauno.merisaari@ykliitto.fi, puh. 09-135 1521,
<http://www.ykliitto.fi>

Sointula set to celebrate centennial

The historic village of Sointula, on Malcolm Island, British Columbia, is pleased to announce a special event to mark its centennial year.

On May 18–20, 2002 Sointula will host a Homecoming Weekend for our friends from around the world. The major event of the weekend will be an Open House at the newly expanded Sointula Museum. An unusual exhibit will be in place: "100 Years of Sointula in Photographs and Art." In addition, the days and nights will be filled with a community picnic, a parade, music, dances, and speakers.

Sointula was begun by a group of farsighted Finns in 1901 as an utopian socialist commune and has been part of some of the most important developments in British Columbia history.

If you are interested take contact with Tom Roper
 troper@island.net
 or write to
 "Sointula Centennial", Box 277, Sointula, B.C.,
 V0N 3E0, Canada.
 Phone: (250) 973-6412.

Työstäsi olet pitänyt kuin hullu puurosta,
nyt on aika siirtyä jälkiruokaan!

**Maisaa yhteisistä vuosista kiittäen,
leppoisia eläkepäiviä toivottaen**

Siirtolaisuusinstituutin henkilökunta

Siirtolaisuusinstituutin julkaisuja

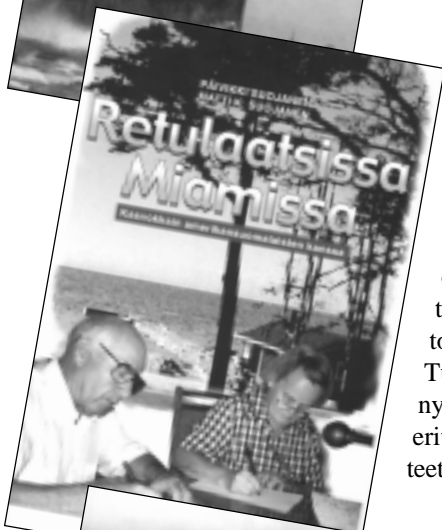

Siirtolaisuusmuistot talteen – Emigrationsminnen

Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskus järjesti vuonna 1998 siirtolaisaiheisen kirjoituskilpailun tarkoituksenaan koota alueen siirtolaisuuteen liittyviä muistoja tutkijoiden ja jälkipolvi-
en tiedoksi ja käyttöön. Kilpailuun osallistui 157 kirjoitusta, joista 23 valittiin tähän kirjaan.

Kirjassa on sekä realistista, tiivistä kerrontaa siirtolaisten elämän vaiheista että monisanaisempia kuvauksia mm. sopeutumisen vaikeudesta ja kotiin jäävien ongelmista. Teksteissä kuljetaan Amerikkaan, Australiaan, Ruotsiin ja Neuvosto-Karjalaan. Osa kirjoituksista on ruotsinkielisiä.

16,82 e

Retulaatsissa Miamissa... Kasvokkain amerikansuomalaisten kanssa

Kuka olen? Mistä olen? Mihin kuulun? Keihin tahdon samais-
tua? Miten amerikansuomalainen löytää itsestään samuutta ja olemassaololleen jatkuvuutta muutosten keskellä? Etninen identiteetti, identiteettikokemukset ja identiteettitunne ovat jokaiselle toiseen maahan muuttaneelle suomalaiselle tärkeitä asioita.

Tutkijapari Päivikki Suojanen ja Matti K. Suojanen kartoittavat nykypäivän amerikansuomalaisuutta Yhdysvaltain itärannikolla, erityisesti Floridassa, tutkimuskohteinaan muuttajien arvot, identiteetti ja maailmankuva.

16,82 e

Ett bättre liv. Finlandssvenskar i Sydafrika – om emigration, minnen, hem- längtan och nostalgi

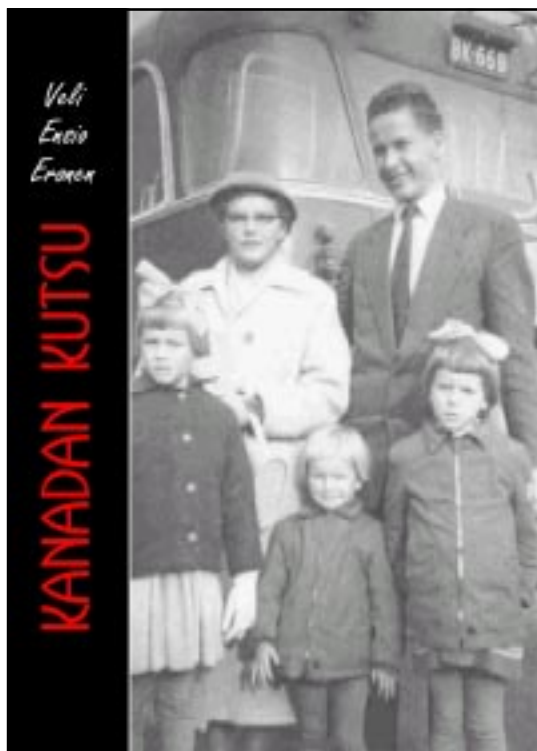
Det var en gång en pojke som begav sig ut i vida världen för att söka lyckan. Han bröt upp på vinst och förlust och nådde sitt mål, prinsessan och halva kungariket...

När någon beslutar sig att emigrera handlar han nästan som pojken i sagan. Föreställningen om ett bättre liv i Sydafrika fick flera finlandssvenskar att flytta dit under 1900-talet. I *Ulrika Wolf-Knuts* bok berättar de om sina föreställningar och förväntningar på det nya landet och om sina minnen av Finland. Hemlängtan och nostalgi är viktiga teman när emigranter berättar om hur de anpassat sig och funnit sig tillrätta.

16,82 e

Veli Ensio Eronen

Kanadan kutsu

”Me on nyt sitten päätetty, että kesäloman jälkeen me lähdetään. Ratkaisu ei ole helppo meille eikä se ole mieleinen kaikille meidän sukulaisilekaan. Kun me ollaan vielä näinkin nuoria ja työnhaluisia, niin ajattelimme pärjäävämmme. Jospa vaan olisi onni mukana ja kaikki menisi suunnitelmien mukaan...”

Näin Veli Eronen kertoi vanhemmilleen perheensä muuttoaikeista Kanadaan vuonna 1957. Velin päiväkirjamerkintöihin ja muistoihin perustuva *Kanadan kutsu* on mielenkiintoinen ja värikäs kuvaus Erosten elämästä Kanadassa viisikymmenluvulta aina näihin päiviin. Samalla kirja tarjoaa tyyppillisen kuvan suomalaisten sotien jälkeisestä siirtolaisuudesta yleensäkin. Vieraskieli ja kulttuuri aiheutti monelle muuttajalle ongelmia, mutta suomalaisella yhteisöllä oli ratkaisevan tärkeä merkitys tulokkaiden sopeutumisessa uuteen kotimaahan.

Kanadan kutsu jatkaa Siirtolaisuusinstituutin kaunokirjallista sarjaa, jossa on aikaisemmin ilmestynyt Helena d’Avinon muistelmat Carmen – kohtaloni.

Hinta 13,46 euroa

+ postikulut

Tilaukset: Siirtolaisuusinstituutti, Linnankatu 61, 20100 Turku, puh. 02-2840 440
fax: 02-233 3460, email: piija.huhtala@utu.fi, internet: <http://www.migrationinstitute.fi>